

^H ÇOCUK SORUŞTURMA VE KOVUŞTURMASINDA GÖREV ALAN KURUM VE GÖREVLİLER*

(Araştırma Makalesi)

Prof. Dr. Burcu DÖNMEZ**

ÖZET

Birleşmiş Çocuk Hakları Sözleşmesi, on sekiz yaşının altında olan herkesi çocuk olarak kabul etmektedir. Bu tanımı esas alan Çocuk Koruma Kanunu madde 3’te daha erken yaşta ergin olsa bile on sekiz yaşının altında olan herkesi çocuk olarak tanımlamıştır.

İçinde bulunulan yaş dönemi nedeniyle en çok hata yapılan bu süreçte çocukların işledikleri veya mağduru oldukları suçlar nedeniyle özel kuralların kabul edilmesi gerekir. Ancak ülkemiz hukuk sisteminde doğrudan çocuk yargılamasına ilişkin temel bir düzenleme bulunmamaktadır. İlgili düzenlemeler Çocuk Koruma Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu gibi çeşitli kanunlarda yeri geldikçe düzenlenmiştir. Bu nedenle dağınık bir sisteme sahip olduğunu ifade edebiliriz. Aynı şekilde bu süreçte görev yapacak kurum ve personel bakımından da değişik yasal metinlerde düzenlemelerin bulunduğunu ifade etmeliyiz.

Çocukların içinde buldukları dönemde, işledikleri suçlar veya mağduru oldukları suçlar nedeniyle özel bir muameleye tabi olması gerekir. Bir ülkede çocuklar ne kadar korunursa ve iyi yetiştirilirse ülkenin geleceği o denli güvence altında olur. Bu nedenle çocuklara özel kurumların, usul kurallarının düzenlenmesi, önemli bir gerekliliktir. Bu kapsamda çalışmamızda ülkemizde ve mukayeseli hukukta çocuk yargılamasında görev alan kurum ve görevliler hakkında bilgi verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Ceza Muhakemesi Hukuku, Çocuk Mahkemeleri, Sosyal İnceleme Görevlileri, Çocuk Kolluğu

^H Hakem denetiminden geçmiştir.

* Bu makale 28.05.2024 tarihinde Editörlüğümüze ulaştı ve 30.05.2024 tarihinde birinci hakem, 14.06.2024 tarihinde ise ikinci hakem onayından geçmiştir.

Yazar tarafından çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

** Yaşar Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı. (E-posta: burcu.donmez@yasar.edu.tr), ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5600-2895>.

Yazar’ın notu: İlgili çalışma yazarın “Çocuk Yargılaması” eseri temel alınarak hazırlanmıştır.

INSTITUTIONS AND OFFICIALS INVOLVED IN YOUTH CRIMINAL JUSTICE

(Research Article)

ABSTRACT

The United Nations Convention on the Rights of the Child considers anyone under the age of eighteen as a child. Turkish legal regulations, based on this definition, define everyone under the age of eighteen as a child, even if they become legally adults at an earlier age in article three of the Child Protection Code.

In this process, where most mistakes are made due to the current age period, special rules must be adopted to the children who committed crimes or subjected to any crime. However, there is no basic regulation regarding directly juvenile prosecution in our country. Relevant regulations are regulated in various codes such as Child Protection Code, Criminal Procedure Code, as appropriate. Therefore we can establish that system is dispersed. Likewise, we can state that there are regulations in different legal texts regarding the institutions and personnel that will take part in the process.

Children should be subject to special treatment due to the crimes they have committed or the crimes they have been victims of. If we success to protect children and raise them well, therefore we can able to design the country's future well. So it is an important necessity to regulate special procedural rules of institutions for children. In this study there will be given information about the institutions and officials involved in juvenile justice in our country and comparative law.

Keywords: Juvenile, Criminal Procedure Law, Juvenile Courts, Social Investigation Officers, Juvenile Armlet

GİRİŞ

Çocuklar toplumun en savunmasız kesimini oluşturan genç bireylerdir. Aslında çocuk kavramının tanımlanması her zaman yetişkinlerin gözüyle yapılmıştır. Bu nedenle kavramının içeriğini de yetişkinler oluşturmuştur. Yapılan tanımlar ve hukuki düzenlemelere baktığımızda çocukların, politik ve ekonomik hakları olmayan aile içinde okulda ve devlet otoritesi içerisinde keyfi ve sınırsız uygulamalara boyun eğen, hayatlarının pek çok alanında yetişkinlerin fiziksel ve psikolojik şiddetine maruz kalan küçük insanlar olduğunu ifade edebiliriz.

Ceza muhakemesi sisteminde çocuklar ile ilgili soruşturma ve kovuşturma sistemini düzenleyen özel bir yasa bulunmamaktadır. Bu alandaki kuralların 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK), CMK ve diğer yasalarda yeri geldikçe ve ihtiyaca binaen düzenlenmiş olduğunu görmekteyiz. Temel bir kaynak olan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi de iç hukuk kuralı olarak uygulanmaktadır. ÇKK madde 3'te tanımlar başlığı altında çocuk, daha erken yaşta ergin olsa bile on sekiz yaşını doldurmamış kişi olarak ifade edilmiştir. Bu kapsamda çocuk *korunmaya ihtiyacı olan ve suça sürüklenen çocuk* olarak ikiye ayrılarak tanımlanmıştır. Diğer bir ifadeyle kanun koyucu, mağdur çocuk ve fail çocuk kavramlarını daha teknik ifadelerle tanımlamış ve daha yumuşak ifadeler kullanmayı tercih etmiştir.

Çocukların özel korumaya ihtiyacı olan bir grup olduğunu kabul eden kanun koyucu, bu özel statüyü özel normlar düzenleyerek yetişkin uygulamalarından ayırmaya çalışmıştır. Bu kapsamda özellikle ceza muhakemesinde çocuklara özgü soruşturma ve kovuşturmalarda görev alacak yetkili kişilerin (tüm personelin) özel bir eğitime sahip olması gerektiğini, ÇKK m.32'de açık olarak belirtmiştir. Bu düzenlemeye göre mahkemelerde görev alacak hakimler ve Cumhuriyet savcılarını ile sosyal çalışma görevlilerine ve denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlüğünde görevli denetim personeline, adaylık dönemlerinde Adalet Bakanlığı'nca belirlenen esaslara uygun çocuk hukuku, sosyal hizmet, çocuk gelişimi ve psikolojisi gibi konularda eğitim verilir. Mahkemelere atananların görevleri süresince, alanlarında uzmanlaşmalarını sağlama ve kendilerini geliştirmelerine yönelik hizmet içi eğitim almaları sağlanır. Bu eğitimlere ilişkin düzenlemeler yönetmelikte yer almaktadır.

Bu çalışmada bu ceza muhakemesinde çocuklara ilişkin yapılan soruşturma ve kovuşturmalarda görev alacak olan kurum ve görevliler hakkında bilgi verilecek olup, uygulamaya ışık tutması amacıyla mukayeseli hukuktaki düzenlemelere de yer geldikçe değinilecektir.

I. ÇOCUK MAHKEMELERİ

A. TARİHİ GELİŞİM SÜRECİ

Çocukluk düşüncesi aslında son dört yüz yıla ait bir kavramdır. Ortaçağda yetişkinlerden ayrı bir çocukluk anlayışı ve kavramı yoktur. Bu dönemde yetişkinlerle aynı ortamı paylaşan ve uğraşlara katılan çocuklar hakkında planlanmış ayrı kurum veya kavramlar gelişmemiştir. Çocukların yetişkinlerden ayrılması Aydınlanma dönemi ile başlamıştır¹. 19. Yüzyılın başlarındaki sanayileşme sürecinin etkisiyle klasik anlamdaki aile

---

¹ Ozansoy, Cüneyt, "Öznesini Arayan Nesnelere: Çocuk ve Çocuk Hakları", TBBD, 1991/1, s.46

kavramı parçalanmaya başlamış, bu durum da çocuk suçluluğunun artmasına neden olmuştur. Çocuk kavramının ortaya çıkması, beraberinde suçluluğun da artması, ‘çocukların korunması toplumun korunmasına hizmet eder’ anlayışının gelişmesine hizmet etmiş, bunun sonucu olarak bu duruma özgü yeni kurumların oluşturulması ihtiyacı gündeme gelmiştir.

Zamanla çocuğun içinde bulunduğu gelişim dikkate alınarak, algılama özellikleri ve kendine münhasır yapısı öne çıkarılmış ve cezalandırılması yerine ıslah edilmesi anlayışı gelişmiştir. Bu eğilimler 19. yüzyılın sonu 20. yüzyılın başlarında çocuklara özel mahkemelerin kurulması gerekliliğini doğurmuş ve bu alanda yasama çalışmaları başlatılmıştır. Süreç, Anglo-Sakson ülkelerinde başlamış sonra Kıta Avrupası ülkeleri ve Latin Amerika ülkelerinde devam etmiştir. Bu bakış açısı, çocuk ve gençlerin psikolojisine hakim, cezadan ziyade terbiye tedbirlerine hükmeden, sadece suç işleyen çocuğa değil, korunmaya muhtaç kimselerle de ilgilenen özel yargı mercilerinin kurulması fikrini ortaya çıkarmıştır. Kurulması hedeflenen yargı mercilerinin devamlı olması, çocukların sadece tedbir veya cezaya çarptırılması değil, bundan sonraki aşamalarının da takip edilmesi ihtiyacını karşılaması gerekiyordu. Söz konusu amaçlarla 1878’de ABD *Massachusetts*’de ilk çocuk mahkemeleri kuruldu. Bunu 1899’da *Chicago*, 1901’de *Pensilvanya* takip etti. Zamanla ABD’nin diğer eyaletlerinde de çocuk mahkemeleri kuruldu. İngiltere’de ise çocuk mahkemeleri ilk olarak, 1905 yılında *Birmingham*’da kurulmuştur. Diğer ülkelere baktığımızda tarihsel akış sırasıyla; Portekiz’de 1911’de, Belçika ve Fransa’da 1912’de, Macaristan’da 1913’te, İsviçre’de farklı kantonlarda 1917 ve 1919 yıllarında, İspanya’da 1918’de, Polonya ve Avusturya’da 1919’da, Kolombiya 1920’de, Japonya ve Almanya’da 1923’te, Şili’de 1928’de, Meksika’da 1930’da, Uruguay’da 1934’te, Yunanistan’da 1939’da, Finlandiya’da 1940 yılında, çocuk mahkemeleri kurulmuştur².

Aslında Kanada, İngiltere ve Galler, Fransa, Hollanda, Yeni Zelanda, Avustralya, Belçika, İskoçya, Japonya, İtalya, Finlandiya ve Amerika Birleşik Devletleri’ne baktığımızda, genç ceza yargılaması sistemlerinin birbirinden fazlaca farklı olmadığını, ancak her ülkenin kendi kültürel ve politik özelliklerini yansıtarak bir düzen kurduğunu söyleyebiliriz. *Muncie ve Goldson, Comparative Youth Justice* adlı eserlerinde, çağdaş genç ceza muhakemesi sistemlerinde örnek olarak ABD’nin yaklaşımını esas almış, çağdaş bir sistemde yenilikçi programların, toplumsal hizmet uygulamalarının ve evde tedbir uygulamalarının artırılmasının önemini

² Artuk, Emin “Küçüklerin İşledikleri Suçlar ve Ceza Sorumluluğu”, Hukuk Kurultayı, 2000, Ankara s.221

vurgulamışlardır. Ayrıca ergenlik psikolojisinin de suçların işlenmesinde ve işlendikten sonraki yaptırımlarda dikkate alınmasının bir zorunluluk olduğunu belirtmişlerdir³.

Türkiye’de Çocuk Mahkemeleri ilk olarak 1987 yılında Ankara, İstanbul, İzmir ve Trabzon’da olmak üzere dört ilde kurulmuştur. Aslında Çocuk Mahkemelerinin kurulmasına ilişkin ilk düzenleme 1979 tarihinde çıkarılan 2253 sayılı “Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanun” dur. Bu kanun ile beş yıl içerisinde çocuk mahkemelerinin tüm ülkede yaygınlaştırılması hedeflenmiştir. Ancak alt yapı eksikliklerinin tamamlanması uzun sürmüş ve sekiz yıl sonra dört ilde kurulması mümkün olmuştur⁴. Günümüzde halen yeterli sayıda çocuk mahkemesi kurulamamıştır. Ülke genelinde görev yapan toplam mahkeme sayısı yetmiş dokuzdur⁵.

Çocuk mahkemelerinin oluşumunda üç sistem birbirini takip etmiştir. İlki, yetişkinleri yargılama yetkisine sahip olan hakimin, çocuk mahkemesinde de görev yapmasıdır. Bu sistemde hakim, çocuklara ilişkin işlerde çocuk mahkemelerinin öngördüğü usulü uygular. İkinci sistem, yetişkinleri yargılayan mahkemelerin hakimleri arasından seçilen hakimlerin çocuk mahkemelerine atanması için çocuk işlerinde uzmanlaşmış olmaları şartını arar. Üçüncü sistem ise, uzmanlaşmadan çok meslekten hakimlerin yanında doktor, pedagoğ veya çocuk meselelerine ilgi çeken bir heyetin çocuk mahkemesi olarak atanması esasına dayanır ki çağdaş yaklaşım bu yönde gelişmektedir⁶.

B. MEVCUT DÜZENLEME

Türkiye’de ilk derecedeki çocuk mahkemeleri, Çocuk Mahkemesi ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinden oluşmaktadır. Konuya ilişkin düzenlemeler ÇKK m.25 ve devamında düzenlenmiştir. Buna göre, çocuk mahkemesi, tek hakimden oluşur. Bu mahkemeler her il merkezinde kurulur. Ayrıca, bölgelerin coğrafi durumları ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak belirlenen ilçelerde Hakimler ve Savcılar Kurulunun olumlu görüşü alınarak kurulabilir. İş durumunun gerekli kıldığı yerlerde çocuk mahkemelerinin birden fazla dairesi oluşturulabilir. Bu daireler numaralandırılır. Çocuk mahkemelerinde yapılan duruşmalarda Cumhuriyet savcısı bulunmaz. Mahkemelerin

---

³ Lyton., Eddie, “Muncie, M., &Goldson, B. (Eds) (2006) . Comparative Youth Justice. Thousand Oaks, CA:SAGE; Youth Violence and Juvenile Justice, volume 7, Number 2, April 2009, p:158-162; s.158 https://heinonline.org/HOL/Page?public=true&handle=hein.journals/yvja7&div=15&start_page=158&collection=journals&set_as_cursor=3&men_tab=srchresults erişim tarihi: 29.04.2024

⁴ Çınar, Ali Rıza, Çocuk Ceza Hukuku, Yetkin, Ankara, 2020, s.123

⁵ Çınar, s. 125

⁶ Artuk, s.221

bulunduğu yerlerdeki Cumhuriyet savcılarını, çocuk mahkemeleri kararlarına karşı kanun yoluna başvurabilirler.

Çocuk Mahkemelerinin hem hukuki hem de cezai görevleri bulunmaktadır. Korunmaya muhtaç çocuklar ile suça sürüklenmiş ancak cezai sorumluluğu olmayan çocuklar için tedbir kararlarını vermek, Asliye Ceza Mahkemelerinin görev alanına giren suçlar bakımından kovuşturma işlemlerini yürütmekle görevlendirilmişlerdir (ÇKK m.26/1).

Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri Çocuk Mahkemelerinin görevine girmeyen işlere ve kanunla belirtilen diğer işlere bakar. Bir başkan ve yeteri kadar üye bulunur ve mahkeme bir başkan ve iki üye ile toplanır. Bu mahkemeler bölgelerin coğrafi durumları ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak belirlenen yerlerde Hakimler ve Savcılar Kurulu'nun olumlu görüşü alınarak kurulur. İş durumunun gerekli kıldığı yerlerde Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinin birden fazla dairesi oluşturulabilir. Bu daireler numaralandırılır (ÇKK m.25/2).

2.7.2012 tarih ve 6352 sayılı kanuna kadar, CMK m.250/1 ve Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçların on beş yaşının üzerindeki suça sürüklenen çocuklar tarafından işlenmesi halinde, bu suçlar hakkında açılan davalar terör mahkemelerinde bakılmaktaydı; 2006 yılında yapılan değişiklik ile bu yetki Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemelerine devredildi. İlgili tarih ve yasa ile Terörle Mücadele Kanun madde 9 ve CMK m.250'nin kaldırılması ile sorun çözümlenmiş oldu⁷. Bu kapsama giren işler artık Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde görülmektedir. Yetişkinler ile iştirak halinde işlenen suçlarda birleştirme zorunluluğu olduğunda genel yetkili ceza mahkemesinde dosyalar birleştirilir; ancak çocuklara ilişkin özel kurallar uygulanmaya devam eder.

Çocuk Mahkemelerinin görevleri ÇKK m.26'da düzenlenmiştir. Buna göre Çocuk Mahkemesi, asliye ve sulh ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlar bakımından suça sürüklenen çocuklar hakkında açılan davalara bakar. Artık sulh ceza mahkemeleri bulunmadığından Çocuk Mahkemeleri, ağır ceza mahkemesinin görev alanına girmeyen işlerle ilgili davalara bakacaktır.

⁷ Bu konu ile ilgili eleştiriler için bkz. **Yenisey, Feridun**, Mukayeseli Hukuk Açısından Ceza Sorumluluğu Yaşı ve Ceza Sorumluluğu Olmayan Çocuklar ve Gençler için Ceza Hukukunda Uygulanan Alternatif Yaptırımlar, 2007, s.25; (http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/egitimbasvuru_basvuru/mukayeseli-hukuk-kukta.pdf, erişim tarihi: 19.11.2019) “Kanunun yaptığı bu düzenleme Çocuk Hakları Sözleşmesinin 1. ve 6. Maddeleri ile 40. maddeleri ile çelişmektedir. Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin öngördüğü ayrımcılık yasağı da gündeme gelebilmektedir. Anayasanın 37. maddesi küçüklere özgü yargılama usulüne ilişkin özel hükümler öngörmüş ve 141. maddesinde de tabii hakim ilkesini kabul edilmiştir. Terörle Mücadele Kanununda yapılan değişikliğin Anayasanın bu ilkeleri ile de çeliştiği söylenebilir”.

Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi, çocuklar tarafından işlenen ve kural olarak yetişkinler için ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlarla ilgili davalara bakar (ÇKK m.26/2). Bu kapsamda kanunların ayrıca görevli kaldığı haller saklı kalmak üzere, TCK'da yer alan yağma (m.148), irtikap (m.250/1-2), resmi belgede sahtecilik (m.204/2), nitelikli dolandırıcılık (m.158), hileli iflas (m.161), suçları ile ağırlaştırılmış müebbet, müebbet hapis ve on yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarla ilgili dava ve işlere bakmakla çocuk ağır ceza mahkemeleri görevlidir (5235 sayılı Teşkilat Kanunu m.12).

Mahkemeler ve çocuk hakimi, ÇKK ve diğer kanunlarda yer alan tedbirleri almakla görevlidir (ÇKK m.26/3). Çocuklar hakkında açılan kamu davaları çocukların yetişkinlerle birlikte suç işlediği hallerde davaların birlikte yürütülmesinin zorunlu olduğu haller dışında çocuk mahkemelerinde görülür (ÇKK m.26/4). ÇKK Geçici madde 1 fıkra 3'e göre, çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemeleri bulunmayan yerlerde, bu mahkemeler kurulup göreve başlayıncaya kadar çocuklar tarafından işlenen suçlara ait soruşturma ve kovuşturmalar Cumhuriyet başsavcılığı ve görevli mahkemelerce bu Kanun hükümlerine göre yapılır. 4. Fıkraya göre, çocuk mahkemesi bulunmayan yerlerde, bu mahkeme kurulup göreve başlayıncaya kadar korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında tedbir kararları görevli aile veya asliye hukuk mahkemelerince alınır. Yargıtay 3. CD. 23/01/2019 tarihinde vermiş olduğu bir kararında⁸ 5395 sayılı ÇKK'nın geçici 1. maddesinin 3. fıkrasına atıf yaparak "*Çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemeleri bulunmayan yerlerde, bu mahkemeler kurulup göreve başlayıncaya kadar çocuklar tarafından işlenen suçlara ait soruşturma ve kovuşturmalar Cumhuriyet başsavcılığı ve görevli mahkemelerce bu Kanun hükümlerine göre yapılır*" düzenlemesi ile aynı Kanun'un 25. maddesindeki "... Çocuk mahkemelerinde yapılan duruşmalarda Cumhuriyet savcısı bulunmaz." hükümlerine aykırı olarak Cumhuriyet savcısının katılımı ile duruşma yapılıp mütalaası alınmak suretiyle genel mahkeme sıfatıyla yazılı şekilde karar verilmesinde, isabet görülmediğinden bahisle, 5271 sayılı CMK'nın 309. maddesi gereğince" ilgili kararın bozulmasına karar vermiştir. Yargıtay'ın vermiş olduğu benzer nitelikte olan başka kararları da bulunmaktadır. Ancak bu içtihatları CMK m.290 ile birlikte değerlendirmek gerekir. Sanığın yararına olan hukuk kurallarına aykırılık, sanık aleyhine hükmün bozulması için Cumhuriyet savcısına bir hak vermez. Sadece Cumhuriyet savcısının katılımı olduğundan bahisle, kararın sanık aleyhine bozulması çocuk bakımından adil bir durum yaratmayacaktır. Ancak duruşmaya katılacak olan savcının çocuk savcısı olması, bu konuda özel bir eğitim almış olması gerekir. Kanaatimizce çoğunluk görüşünün aksine, çocuk mahkemelerinde adil yargılamanın bir gereği olarak Cumhuriyet savcısının bulunması gerekir. Yargılanan çocuğun kendisini

⁸ Yar. 3. CD. Esas no: 2018/12686, Karar No: 2019/799, tarih 23.01.2019 (<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> erişim tarihi 06.11.2019)

suçlayan ile ceza veren kişinin aynı kişi olduğunu düşünmesi, onu daha da korkutacak ve algılamakta güçlük duyduğu süreçten daha fazla zarar görmesine yol açacaktır. Bu noktada savcının bulunması, fakat duruşmadaki oturma düzeni içinde hakim yanında yukarıda değil aşağıda müdafinin karşısında yer alması, daha sağlıklı bir duruş sergileyebilir.

Çocuk Koruma Kanunu, mahkemelerin kuruluş görev ve yetkileri altında yaptığı düzenlemede önemli bir konuyu eksik bırakmıştır. Bu eksiklik, daha hakkında hüküm verilmemiş suçluluğu ispatlanmamış şüpheli çocuklar hakkında verilecek olan koruma tedbirlerinin kim tarafından verileceğidir. Bugün uygulamada, soruşturma evresinde uygulanan koruma tedbirleri bakımından yetişkinler ile çocuklar arasında herhangi bir ayırım bulunmamaktadır. Soruşturma evresinde bir koruma tedbirinin uygulanması ihtiyacı bulunmakta ise, bu kararı savcı sulh ceza hakiminden talep etmektedir. Mümkün olan en kısa süre içerisinde bu alandaki eksikliğin tamamlanması gereklidir. Soruşturma evresinde uygulanacak tutuklama, arama, adli kontrol gibi koruma tedbirlerine çocuk hukuku alanında uzmanlaşmış hakimler tarafından karar verilmesinin sağlanması şarttır.

Çocuk mahkemelerinin yargı çevresi, kurulduğu il ve ilçenin mülki sınırlarıyla belirlenir (ÇKK m.27/1). Çocuk ağır ceza mahkemelerinin yargı çevresi, buldukları il merkezi ve ilçeler ile bunlara adli yönden bağlanan ilçelerin idari sınırlarıdır (ÇKK m.27/2). Coğrafi durum ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemelerinin yargı çevresinin belirlenmesine ve değiştirilmesine Adalet Bakanlığı'nın önerisi üzerine HSK karar verir (ÇKK m.27/3).

Çocuk mahkemelerine atanacak hakimlere ilişkin düzenleme ÇKK m.28 yapılmıştır. Buna göre mahkemelere, atanacakları bölgeye veya bir alt bölgeye hak kazanmış, adli yargıda görevli, tercihen çocuk hukuku alanında uzmanlaşmış, çocuk psikolojisi ve sosyal hizmet alanlarında eğitim almış olan hâkimler ve Cumhuriyet savcıları arasından Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca⁹ atama yapılır (ÇKK m.28/1). Atamalarda istekli olanlar ile daha önce bu görevlerde bulunmuş olanlara öncelik tanınır (ÇKK m.28/2). Herhangi bir nedenle görevine gelemeyen hakim yerine, bu hakim görevine başlayıncaya veya HSK'ca yetkilendirme yapıncaya kadar o yerdeki hakimlerden hangisinin bakacağı, birinci fıkrada aranan nitelikler de gözetilerek adli yargı adalet komisyonu başkanınca belirlenir (ÇKK m.28/3).

ÇKK madde 32'ye göre, mahkemelerde görevlendirilecek hakimler ve Cumhuriyet savcıları ile sosyal çalışma görevlilerine ve denetimli serbestlik ve yardım

⁹ Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanunu 2/7/2018 tarihli ve 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 208'inci maddesiyle değiştirilmiş ve kurulun yeni adı 'Yüksek' kelimesi çıkartılarak Hakimler ve Savcılar Kurulu olarak değiştirilmiştir.

merkezi şube müdürlüğünde görevli denetim görevlilerine, adaylık dönemlerinde Adalet Bakanlığınca belirlenen esaslara uygun çocuk hukuku, sosyal hizmet, çocuk gelişimi ve psikolojisi gibi konularda eğitim verilir. Mahkemelere görevlendirilenlerin, görevleri süresince, alanlarında uzmanlaşmalarını sağlama ve kendilerini geliştirmelerine yönelik hizmet içi eğitim almaları sağlanır. Hizmet öncesi ve hizmet sonrası hizmet içi eğitimin usul ve esasları yönetmelikle belirlenir. Ancak bu özen soruşturma aşamasında uygulanacak koruma tedbirlerine karar verecek sulh ceza hakimleri bakımından aranmamaktadır. Kanundaki bu eksikliğin ivedilikle giderilmesi, çocukların önemle korunmasını gerektiren soruşturma evresi bakımından elzemdir.

Konuya ilişkin çıkarılan Çocuk Koruma Kanunu Yönetmeliği m.36'ya göre, çocuk mahkemelerinde görev yapacak hakim ve savcı adaylarına 01.06.2004 tarih ve 25479 sayılı RG'de yayımlanan Adli Yargı Hakim ve Savcı Adayları ile İdari Yargı Hakim Adaylarının Meslek Öncesi Eğitimlerinin Yaptırılmasının Esas ve Usullerine İlişkin Yönetmelik hükümleri çerçevesinde çocuk hukuku, sosyal hizmet, çocuk gelişimi ve psikolojisi gibi konularda eğitim verilmesi düzenlenmiştir. Ayrıca 26.02.2016 tarih ve 29636 sayılı RG de yayımlanan Adli, İdari ve Askeri Yargı Hakim ve Savcılarının Meslek içi eğitimi hakkındaki yönetmelik (m.7/1-ç) kapsamında¹⁰ çocuk hukuku, sosyal hizmet, çocuk gelişimi ve psikolojisi gibi konularda uzmanlaşmalarını sağlamak ve kendilerini geliştirmelerine yönelik eğitim verilir.

II. CUMHURİYET SAVCILIĞI ÇOCUK BÜROSU

ÇKK m.29 ve devamında Cumhuriyet savcılığı çocuk bürosu ve kolluk çocuk birimi hakkında düzenlemeler yapılmıştır. Buna göre, Cumhuriyet Başsavcılıklarında bir çocuk bürosu kurulur. Cumhuriyet Başsavcısınca adli yargıda görevli tercihen çocuk hukuku alanında uzmanlaşmış, çocuk psikolojisi ve sosyal hizmet alanlarında eğitim almış olanlar arasından yeterli sayıda Cumhuriyet savcısı görevlendirir (ÇKK m.29). Burada tercihen denilmesi sıkıntılıdır. Zira bu özel eğitimin alınmış olması zorunlu olmalıdır.

Çocuk bürosunun görevleri şunlardır (ÇKK m.30):

- a. suça sürüklenen çocuklar hakkındaki soruşturma işlemlerini yürütmek,
- b. çocuklar hakkında tedbir alınması gereken durumlarda, gecikmeksizin tedbir almak,

---

¹⁰ m.7/1-ç: Uzmanlık gerektiren bir göreve atanan hâkim ve savcılara atandıkları görevin niteliğine uygun programlar düzenlemek; meslek içi eğitimin temel ilkeleri içerisinde sayılmıştır.

c. koruma ihtiyacı olan suç mağduru veya suça sürüklenen çocuklara yardıma, eğitime, işe, barınmaya ihtiyacı olan veya uyum güçlüğü çekenlere ihtiyaç duydukları destek hizmetlerini sağlamak üzere ilgili kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içinde çalışmak, bu gibi durumları çocukları korumakla görevli kurum ve kuruluşlara bildirmek,

d. Çocuk Koruma Kanunu ve diğer kanunlarla verilen görevleri yerine getirmektir.

Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde bu görevleri, çocuk bürosunda görevli olmayan Cumhuriyet Savcıları da yerine getirebilir (ÇKK m.30/2). Böyle bir düzenlemenin olması normaldir, zira çocuk bürosunda görev yapacak savcılar bakımından tercihen bu konuda eğitim almış olmak yeterli bulunmuştur. Ancak ivedi durumlarda, adli görüşme odalarında uzman personel tarafından ifade alma işleminin savcının istemi ile yapılması çok daha sağlıklı olacaktır. Burada tek gereklilik ilgili yerde alt yapının olması ve odanın ve uzmanın hazır bulunmasıdır.

ÇKK m.25/1'e göre çocuk mahkemelerinde yapılan duruşmalarda Cumhuriyet savcısı bulunmaz. Yargıtay da 16.5.2018 tarihinde vermiş olduğu bir kararında¹¹ bu hususu belirtmiş "Cumhuriyet savcısının katılımı ile duruşma yapılarak yazılı şekilde karar verilmesini" bozma nedeni olarak kabul etmiştir. Bu düzenlemeye katılmadığımızı yukarıda belirtmiştik. Biz pedagojik esaslara uygun olarak duruşmada bu konuda özel eğitilmiş savcılarının bulunması gerektiğini düşünmekteyiz. Böylelikle çocuğun gözünde kendisi hakkında karar verecek olan makamın objektif ve tarafsız ayrı bir makam olduğu düşüncesi doğacaktır; uygun bir usul takip edildiğinde de çocuğun süreçten ayrı bir zarar görmeden yargılamasının yapılması sağlanacaktır.

III. KOLLUĞUN ÇOCUK BİRİMİ

Çocuk Koruma Kanunu madde 31'de kolluğun çocuk birimi yasal olarak düzenlenmiştir. İlgili düzenlemeye göre, çocuklarla ilgili kolluk görevi öncelikle kolluğun (Emniyet Teşkilatının) çocuk birimleri tarafından yerine getirilir¹² (ÇKK m.31/1). Emniyet Teşkilatına gelen veya getirilen çocuklar en kısa zaman içinde çocuk

¹¹Yar. 2. CD, E.2016/18789, K.2018/6300, tarih 16.5.2018

¹² Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği (EGMÇŞMY) madde 23'e göre; çocuk biriminde çalışacak personelde, Emniyet Genel Müdürlüğü Hizmet İçi Eğitim Yönetmeliğinde belirtilen şartlara sahip olmak, gönüllü olmak, etkili ve güzel konuşmak, güvenilir olmak, ekip içinde çalışma yeteneğine sahip olmak, ikna, iletişim, karar verme yeteneğine sahip olmak, bilgisayar yazılım programları kullanımına sahip olmak, öğrenme ve öğretme yeteneğine sahip olmak özellikleri aranır. Belirtilen niteliklere haiz olanlar arasından seçilen personel, hizmet içi temel eğitime alınır. Hizmet içi temel eğitimini başarı ile tamamlayanlar, çocuk polisi branşında istihdam edilebilirler.

birimine teslim edilir. Adli ve idari tüm işlemler bu birim tarafından yerine getirilir¹³. Çocuk biriminde yeteri kadar çocuk polis hizmet içi eğitimi görmüş, tercihen istekli, sivil istihkak alan, bayan ve erkek çocuk polis, oryantasyon eğitimine tabi tutulmuş sosyal çalışmacı ve çocukların barınma, beslenme, temizlik ihtiyaçlarının giderilmesi için teknisyen yardımcısı istihdam edilir (EGMÇŞMY m.24/1). İlgili personel, Emniyet Hizmetleri Sınıfı Mensupları Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliğinde gösterilen, merkezde atamaya yetkili amirin oluru alınmadan Çocuk Polisi branşı dışında başka bir görev ve hizmette çalıştırılmaz (EGMÇŞMY m.25).

Çocukların yetişkinlerle birlikte (iştirak halinde) suç işlemesi hallerinde diğer birimlerle bağlantı kurulur (EGMÇŞMY m.19)¹⁴.

¹³ 13.04.2001 tarihli Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği **Adli İşlemler Büro/Kısım Amirliği Madde 16-** Adli işlemler büro / kısım amirliği, suç işlediği şüphesi altında bulunan çocuklar hakkında;

- a) EK-1 ve EK-2 deki formları doldurmak ve kimlik tespiti yapmak,
- b) Suç tespiti yapmak, suçun iz, eser, emare ve delillerinin ilgili teknik birim tarafından toplanmasını sağlamak, olayla ilgili olarak derhal Cumhuriyet Savcısına bilgi vermek,
- c) Suç işlediği yönünde kuvvetli şüphe nedeniyle yakalanan çocuğa kanuni haklarını anlatmak ve ayrıca çocuğun istediği yakınına bildirmek, çocuğun ailesi tarafından müdafî tayin edilmemesi halinde baroya haber vermek ve müdafî tayin edilmesini sağlamak,
- d) Cumhuriyet Savcısı tarafından gözaltında tutulması istenen çocuğun barınma, beslenme, haberleşme, temizlik gibi zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak, gerektiğinde sağlık tedavilerini yaptırtmak,
- e) Suç soruşturmasında, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu, 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, 01/10/1998 tarihli ve 23480 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş olan Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği ve diğer ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde Cumhuriyet Savcısı tarafından verilen talimatlar doğrultusunda yapılması gereken işlemleri yerine getirmek,
- f) Çocukla yapılacak ilk görüşmenin sosyal çalışmacı tarafından gerçekleştirilmesini sağlamak,
- g) Kullanılan dili anlamayan ve/veya konuşamayan çocuğu tercüman yardımından yararlandırmak,
- h) Irza geçme, ırza tasaddî gibi suçlarda hakim kararı, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ise Cumhuriyet Savcısının yazılı izni ile, evlenme vaadi ile kızlık bozma suçunda da Cumhuriyet Savcısının yazılı izni ile tıbbi muayene yapılması için çocuğu sağlık kuruluşuna sevk etmek,
- ı) Çocuk hakkında sosyal inceleme raporu düzenlenmesini sağlamak,
- i) Suç işlediği şüphesi altında bulunan çocuk ve suç işlemeyi alışkanlık haline getiren çocuk hakkında suçun neveleri ve sebeplerini içeren dosya hazırlamak,
- j) Suçtan zarar gören kimsenin şikayetine bağlı olan; müessir fiil, adi tehdit, mesken masuniyetini ihlal, söz atmak, kadınlara ait yerlere girmek, evlenmek vaadi ile kızlık bozmak, hakaret, sövme, başkasının hayvanını sebepsiz öldürme gibi takibi şikayete bağlı suçların çocuklar aleyhine işlenmesi durumunda mağdur olan çocuğun veya velisinin veya vasisinin şikayetini beklemeksizin hazırlık soruşturması başlatmak,
- k) Kanunen bir seneden fazla hapis cezası veya daha ağır bir cezayı gerektiren bir cürüm işlediği iddia edilen, ancak kanunen kendisi hakkında suç soruşturması yapılamayacak olan on bir yaşını doldurmamış çocuklar ile on beş yaşını bitirmemiş sağır ve dilsizler hakkında mahkeme tarafından tedbir kararı alınmasına esas olmak üzere sadece kimlik ve suç tespiti yaparak Cumhuriyet savcılığına bildirmek,
- l) Sorumluluklarını yerine getirmeyen ve velayet hakkını kötüye kullanan ana-baba, vasi veya çocuktan hukuken sorumlu olan diğer kişiler hakkında Cumhuriyet Savcılığına bilgi vermek, ile görevlidir.

¹⁴ **Centel Nur/ Zafer Hamide/ Çakmut Özlem**, Türk Ceza Hukukuna Giriş, 12.bası, Beta 2023, s.418

Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği madde 7’de kolluğun çocuk biriminin görevleri sayılmıştır. Buna göre, çocuk polisi hizmetlerinin yürütülmesinde çocuk birimi;

a. Korunmaya ve yardıma muhtaç, mağdur, kaybolan ve bulunan çocuklarla ilgili işlemleri yürütmek,

b. Suç işlediği şüphesi altında bulunan çocukla ilgili olarak ilgili Cumhuriyet Savcısının emirleri doğrultusunda suçun iz, eser, emare ve delillerini toplamak, ilk işlemleri yapmak ve olayın gelişimine göre diğer birimlerle koordineli çalışmak,

c. Ailesine veya İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne teslim edilmesi gereken hakkında ıslah ve/veya tedavi tedbiri alınan veya gözaltında tutulan çocuğun ailesine ilgili kuruma veya adli mercilere teslimine kadar muhafaza etmek, barınma, beslenme, haberleşme, temizlik gibi zorunlu ihtiyaçlarını karşılama, gerektiğinde sağlık tedavilerini yaptırmak,

d. Çocuğa karşı ve çocuk tarafından suç işlenmesini önleyici çalışmalar yürütmek,

e. Suç işlenmiş veya suça yönelmiş çocuklar ile korunmaya muhtaç çocukları suça iten etkenlerin tespiti için sosyal çalışmacı tarafından araştırma yapılmasını sağlamak,

f. Çocuk bakım ünitesi kurulmasını önermek ve işletilmesini sağlamak,

g. Nakil giderleri ile muhafaza altındaki veya gözaltındaki çocuğun zorunlu ihtiyaçlarının bütçe ödeneklerinden karşılanmasını teklif etmek,

h. Nezarethanelerin standartlara uygunluğunu sağlamak,

i. Bu yönetmelik ve 01/10/1998 tarihli ve 23480 sayılı RG’de yayımlanarak yürürlüğe girmiş olan Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğine ekli formların her çocuk için doldurulmasını sağlamak,

j. Çocuk İstatistik Formunun aylık ve yıllık olarak düzenlenmesini sağlayarak Daire Başkanlığına göndermek ile görevlidir.

Kolluğun çocuk birimi, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocuklar hakkında işleme başladığında durumu çocuğun veli veya vasisine veya çocuğun bakımını üstlenen kimseye, baroya ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna, çocuk resmi bir kurumda kalıyorsa ayrıca kurum temsilcisine bildirir. Ancak, çocuğu suça

azmettirdiğinden veya istismar ettiğinden şüphelenilen yakınlarına bilgi verilmez (ÇKK m.31/2).

Çocuk kollukta bulunduğu sırada yanında yakınlarından birinin bulunmasına imkan sağlanır (ÇKK m.31/3).

Kolluğun çocuk birimlerindeki personeline kendi kurumları tarafından çocuk hukuku, çocuk suçluluğunun önlenmesi, çocuk gelişimi ve psikolojisi, sosyal hizmet gibi konularda eğitim verilir (ÇKK m.31/4).

Çocuğun korunma ihtiyacı içinde bulunduğu bildirimi ya da tespiti veya hakkında acil korunma kararı almak için beklemenin çocuğun yararına aykırı olacağını gösteren nedenlerin varlığı halinde, kolluğun çocuk birimi durumun gerektirdiği önlemleri almakla yükümlüdür. Bu suretle kolluk çocuğun güvenliğini sağlar ve mümkün olan en kısa sürede çocuğu Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna teslim eder (ÇKK m.31/5).

ÇKK ve ilgili mevzuat kolluğun çocuk birimi ve görevleri ile ilgili tüm bu düzenlemeleri yapmasına karşın ÇKK m.31/1’de çocukla ilgili kolluk görevinin öncelikle kolluğun çocuk birimleri tarafından yapılacağını düzenlemiştir. Bu düzenlemeden de anlaşılacağı üzere sıkışık durumlarda genel kolluk da bu görevi yerine getirebilecektir¹⁵. Bu gibi ihtiyaçların gündeme gelmemesi için, kolluk çocuk birimlerinin en kısa zamanda güçlendirilmesi ve insan kaynaklarının arttırılması şarttır.

IV. SOSYAL İNCELEME RAPORU VE SOSYAL ÇALIŞMA GÖREVLİLERİ

Türkiye’nin de taraf olduğu ve iç hukuk normu niteliği kazanan (An. m.90/son ile) çocuğun yaşama, korunma, gelişim ve katılım haklarına dikkat çeken BM Çocuk Hakları Sözleşmesi ve bununla tanınan hakların korunması için yargı mercileri önünde usule ilişkin haklar tanıyan Avrupa Konseyi BM Çocuk Hakları Sözleşmesinin Uygulanmasına Dair Avrupa Sözleşmeleri, tüm çocuklar bakımından sosyal adaleti sağlamayı hedeflemektedir. Suça sürüklenen çocuklar açısından Sözleşmenin bu hedefi gerçekleştirmesinde sosyal inceleme raporlarının ve sosyal çalışma görevlilerinin rolü önemlidir¹⁶.

Sosyal inceleme raporları, çocukların suça yönelme sebepleri ile ihtiyaç duydukları müdahalenin içerildiği sosyo-legal belgelerdir. Bu raporlarda suça sürüklenen

---

¹⁵ Öztürk Bahri (Editör): Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, s.844.

¹⁶ (<https://www.hukukmedeniyeti.org/haber/14517/cocuk-yargilamasinda-sosyal-inceleme-raporunun-one/> erişim tarihi: 07.10.2019).

çocukların içinde bulunduğu koşullar ve toplumla bütünleşmesi açısından çocuğun neye ihtiyacı olduğu ortaya konulur¹⁷. Çocuk suçluluğunu analiz ederken ve müdahalede bulunurken çocuğun ve çevresinin ihtiyacı doğrultusunda gerekli tüm sistemlerin değerlendirilmesi ve sürece dahil edilmesi zorunludur. Çünkü çocukların suça sürüklenme nedenlerini ele almak; hem bu nedenleri ortaya koymak hem de çocuğun toplumla bütünleşmesi için gerekli adımların atılması bakımından önem arz etmektedir¹⁸.

Sosyal inceleme raporları uygulamamıza 07/11/1979 tarih ve 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanunun 20. maddesi ile girmiştir¹⁹. Daha sonra 5395 sayılı ÇKK m.3/e’de sosyal çalışma görevlisi kavramı yeniden tanımlanmıştır, m.33 ve devamında sosyal inceleme başlığı altındaki üçüncü bölümde sosyal çalışma görevlileri, sosyal inceleme görevlilerinin görevleri ve sosyal inceleme düzenlenmiştir.

Bu kanun kapsamındaki çocuklar hakkında mahkemeler, çocuk hâkimleri veya Cumhuriyet savcılarınca gerektiğinde çocuğun bireysel özelliklerini ve sosyal çevresini gösteren inceleme yaptırma yükümlülükleri bulunmaktadır. Sosyal inceleme raporu, çocuğun işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin mahkeme tarafından takdirinde göz önünde bulundurulur (ÇKK m.35/1). Ancak mahkeme sosyal inceleme raporu ile bağlı değildir²⁰. Derhal tedbir alınmasını gerektiren durumlarda sosyal inceleme daha sonra da yaptırılabilir (ÇKK m.35/2). Mahkeme veya çocuk hakimi tarafından çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırılmaması halinde gerekçesi kararda gösterilmelidir (ÇKK m.35/3).

¹⁷ Uluğtekin S. Sevda /Acar Y. Baykara/ Öntaş Özlem Cankurtaran, “Çocuk Adalet Sisteminde Sosyal İnceleme Raporları (SİR) ve Gözetim Raporlarının Yeri”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, sayı 53, 2004, s.35.

¹⁸ (https://www.hukukmedeniyeti.org/haber/14517/cocuk-yargilamasinda-sosyal-inceleme-raporunun-one/erişim_tarihi:07.10.2019).

¹⁹ **Ceza veya tedbir uygulanmasından önce yapılacak inceleme:**

Madde 20: (Değişik 6/11/1981-2552/8 m.)

Bu Kanunda gösterilen ceza ve tedbirlerin uygulanmasından önce küçüğün işlediği suçun anlam ve sonuçlarını kavrayabilme yönünden bedeni, akli ve ruhi durumu mütehasıs kimselere tespit ettirilir.

Ceza ve tedbirin uygulanmasından önce gerekirse küçüğün aile, terbiye, okul durumu, gidişatı, içince yetiştiği ve bulunduğu şartlar veya bunlar gibi gerekli görülen sair hususlar çocuk mahkemeleri nezdinde görevlendirilmiş olan sosyal hizmet uzmanları veya yardımcıları veya pedagog veya psikolog veya psikiyatr gibi uzmanlar marifetiyle araştırılır. Çocuk mahkemelerinde görevlendirilmiş olan bu personelin iş durumlarının müsait olmaması veya görevin bunlar tarafından yapılmasında bir engel bulunması ya da atama yapılmamış olması hallerinde çocuk mahkemeleri bu araştırmanın yapılması için resmi veya özel kurum ve kuruluşlarda çalışan bu tür uzmanları, bunların da bulunmaması halinde bu araştırmayı yapabilecek nitelikte olan kimseleri görevlendirir.

Yukarıdaki fıkralar gereğince yapılan araştırma ve inceleme sonucu gerekirse küçüğün bir müşahede merkezinde müşahede altına alınmasına karar verilebilir.

²⁰ **Yenisey Feridun**, Mukayeseli Hukuk Açısından Ceza Sorumluluğu Yaşı ve Ceza Sorumluluğu Olmayan Çocuklar ve Gençler için Ceza Hukukunda Uygulanan Alternatif Yaptırımlar, 2007, s.30; (http://cocukhak-lari.barobirlik.org.tr/dokuman/egitimbasvuru_basvuru/mukayeselihukukta.pdf, erişim tarihi: 19.11.2019)

2253 Sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'dan farklı olarak ÇKK'nın bu kapsama giren tüm çocuklar bakımından sosyal inceleme raporu hazırlanmasını zorunlu hale getirmesi yerinde olmuştur. Önceki düzenlemede bu rapor takdire bağlı olarak alındığından her çocuğun bu haktan faydalanması mümkün olmuyordu. Bu raporlar çocuğa ihtiyaç duyduğu müdahalenin sağlanmasında dikkate alınmakta ve çocuk mahkemesi ile toplumdaki diğer sistemler ile çocuk arasında köprü oluşturmaktadır²¹. ÇKKY m.20/2'de "fiili işlediği sırada on iki yaşını bitirmiş on beş yaşını doldurmamış bulunan çocuklar ile on beş yaşını doldurmuş ancak onsekiz yaşını doldurmamış sağır ve dilsizlerin işledikleri fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğinin ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin olup olmadığının takdiri bakımından sosyal inceleme yaptırılması zorunludur." Bu raporun hazırlanması amacıyla sosyal inceleme çalışanı adli tıp uzmanı, psikiyatrist ya da zorunluluk halinde uzman hekimden görüş alır (ÇKKY m.20/4). Yargıtay Ceza Genel Kurulu 26.03.2019 tarihinde vermiş olduğu kararında²² "Suç tarihinde 12-15 yaş grubunda bulunan sanığın işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğinin ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin olup olmadığının takdir yetkisinin hakime ait olması ve hakim bu takdir yetkisini kullanırken sanık hakkında sosyal inceleme raporu düzenlettirmesinde zorunluluk bulunması karşısında, Yerel Mahkemece, 12-15 yaş grubunda bulunan sanık hakkında sosyal inceleme raporu düzenlettirilmeksizin mahkumiyet hükümleri kurulmasının hukuka kesin aykırılık niteliğinde ve başlı başına bozma nedeni olduğunun, bu bağlamda başka bir bozma nedeni bulunması dahi bu sebebin tek başına bozma nedeni yapılacağı kabulü gerekmektedir"; demek suretiyle bu konuda son noktayı koymuştur. İlgili kararda hakim sosyal inceleme raporu hazırlatmaksızın, Denizli Adli Tıp Şube Müdürlüğüne düzenlenen ve sanığın bedensel, zihinsel ve ruhsal gelişiminin doğal olduğu ve bu nedenle işlediği iddia edilen yapmaya teşebbüs, tehdit ve kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma suçlarının hukuki anlam ve sonuçlarını algılayabilecek durumda olduğu ve davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmiş olduğunun belirten raporu esas almasını yetersiz bulmuş, hukuka kesin aykırılık bulunduğu gerekçesiyle kararın bozulması gerektiğinin altını çizmiştir. Yine 23.03.2022 tarihinde Yargıtay 2. Dairesi²³,

²¹Uluğtekin S. Sevda /Acar Y. Baykara/ Öntaş Özlem Cankurtaran, s.39.

²²Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2017/652, K. 2019/265, karar tarihi 26.03.2019, Sinerji mevzuat ve İçtihat programı.

²³Yar. 2.CD, E.2021/15079, K.2022/5721, T.25.03.2022; "Suç tarihi itibarıyla 12-15 yaş grubunda olan suça sürüklenen çocuk hakkında 5237 Sayılı TCK'nın 31/2. maddesi uyarınca 28/07/2014 tarihinde işlediği hırsızlık suçuyla ilgili fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayıp algılamadığı veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişip gelişmediği hususunun tespiti amacıyla gönderildiği Osmaniye Devlet Hastanesinde yapılan muayenesi sonucu ruh sağlığı ve hastalıkları uzmanı hekim tarafından verilen 01/08/2014 tarihli raporun içeriğinde, "davranım bozukluğu tanısı olduğu, fiili algılama ve davranışlarının yönlendirme yeteneğinin geliştiği davranım bozukluğu tanısı olan hastanın tedavisi ve takibinin gerektiğinin" bildirildiği, suça sürüklenen çocuğun ehliyeti var kabul edilerek mahkumiyet hükmü

suça sürüklenen çocuk hakkında varsa olay tarihine yakın yapılmış herhangi bir psikiyatrik muayene ya da sosyolog/psikolog görüşme evrakına ilişkin belgelerin ve yine sosyal inceleme raporunun da temin edilerek bu evraklarla birlikte suça sürüklenen çocuğun suç tarihinde hırsızlık fiilinin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayıp algılayamadığı veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin önemli derecede azalmış olup olmadığı hususunun Adli Tıp Kurumu Başkanlığı ilgili ihtisas kurulundan alınacak raporla tespit edilmesi gerektiği gözetilmeden eksik inceleme ve araştırma sonucu hüküm kurulmasını bozma gerekçesi olarak kabul etmiştir.

Sosyal inceleme raporlarında bulunması gereken hususlar yine Yönetmeliğin 21. maddesinde²⁴ açıklanmıştır.

kurulduğu ve hükmün temyizi üzerine, Yargıtay 17. Ceza Dairesinin 09.04.2019 tarih, 2019/3598 esas sayılı ilamı ile” suça sürüklenen çocuk hakkında işlediği hırsızlık eyleminin hukuksal anlam ve sonuçlarını algılayabilme ve davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişip gelişmediğine ilişkin adli tıp uzmanı, psikiyatrist ya da zorunluluk bulunması halinde uzman hekimden rapor alınması gerektiği gözetilmeden, hangi tarihli hangi suçlar yönünden değerlendirme yapıldığı belli olmayan Osmaniye Devlet Hastanesi’nden alınmış 01.08.2014 tarihli yetersiz raporla yetinilerek yazılı şekilde hükümlülük kararı verilmesi,” sebebi ile hükmün bozulduğu, bozma sonrası suça sürüklenen çocuğun Adli Tıp Şube müdürlüğünden tekrar rapor aldırıldığını, Adli Tıp Şube Müdürlüğünün 09.12.2019 tarihli raporunda, "suçun 5 yıl öncesinde işlendiği, olay tarihinde 14 yaşında olan suça sürüklenen çocuğun kognitif gelişimini tamamlamış çocukluk döneminde bulunma ihtimalinin tubben yüksek olduğu, hırsızlık suçunun hukuki anlam ve sonuçlarını algılama veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişip gelişmediği hususunda kanaat bildirilmeyeceği" şeklinde belirtilmesi karşısında, suça sürüklenen çocuk hakkında varsa olay tarihine yakın yapılmış herhangi bir psikiyatrik muayene ya da sosyolog/psikolog görüşme evrakına ilişkin belgelerin ve yine sosyal inceleme raporunun da temin edilerek bu evraklarla birlikte suça sürüklenen çocuğun suç tarihinde hırsızlık fiilinin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayıp algılayamadığı veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin önemli derecede azalmış olup olmadığı hususunun Adli Tıp Kurumu Başkanlığı ilgili ihtisas kurulundan alınacak raporla tespit edilmesi gerektiği gözetilmeden eksik inceleme ve araştırma sonucu yazılı şekilde hüküm kurulması,”nı bozma nedeni olarak kabul etmiştir. (<https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/files/2cd-2021-15079.htm> erişim tarihi: 11.10.2022).

²⁴Buna göre, **ÇKKY m.21-**

(1) Sosyal inceleme raporlarında yapılan incelemenin özelliğine ve verilen görevin niteliğine göre aşağıdaki hususların tamamına veya bir kısmına yer verilir:

Hakkında inceleme yapılması talep edilen çocuğun;

Doğumundan başlayarak geçirdiği gelişim aşamaları,

Fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal ve moral gelişim özellikleri,

Ailesinin toplumsal, ekonomik, kültürel durumu,

Aile bireyleri arasındaki ilişki

Okul ve iş ortamı ile boş zamanlarını değerlendirdiği çevre,

İçinde bulunduğu hukuki durum ve adli mercilerin müdahalelerini gerektiren olaylar,

İnceleme sırasında uzmanlar tarafından tespit edilen davranışları,

Suçluluklarına ve topluma uyumsuzluklarına ve korunmaya muhtaç olmalarına neden olan etkenler hakkında bilgiler,

Çocuğun fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden incelenmesi sırasında elde edilen ve olayın açıklanması bakımından önemli görülen bilgiler

Çocuk hakkında Kanunun 5. maddesinde gösterilen tedbirlerden hangisinin yararlı olacağına, tedbirin yanında denetim altına alınmasına gerek olup olmadığına dair öneriler,

Çocuk hakkındaki tedbir ve denetim kararlarının ne kadar süre ile uygulanması gerektiğine ilişkin öneriler, Çocuklar ve ailelerine uygulanabilecek özel tretman veya psikiyatrik tedavi hususunda öneriler.

Uluğtekin tarafından 1993 tarihinde sosyal inceleme raporlarının çocuk adalet sistemi içindeki işlevine ilişkin yapılan araştırmada 1988-1992 yılları arasında İstanbul 1. Çocuk Mahkemesi'nde hazırlanan 156 sosyal inceleme raporu ve 114 mahkeme kararı değerlendirilmiş ve sosyal inceleme raporları ile mahkeme kararları arasındaki ilişkiye bakılmıştır. “*Ortaya konulan bulgulara göre sosyal inceleme raporlarının hazırlanmasında hayati öneme sahip ev ziyaretlerinin genellikle gerçekleşmemiş olduğu ve bilgilerin çoğunlukla çocuk ile yapılan görüşmelerden elde edilmiş olduğu belirlenmiştir. SİR’lerde en ayrıntılı ele alınan bölüm aile ve çevreyle ilgili bilgilerdir. Ancak ailenin sosyal ve ekonomik özellikleri ile aile çocuk ilişkileri daha fazla yer alan bilgiler iken, çevreyle ve çocukla ilgili toplumdaki diğer sistemlere ilişkin bilgilerin çok zayıf kaldığı, hatta hiç yer almadığı görülmüştür. SİR’lerde suçun ortaya çıkışı hakkında bilgiler verilirken, çocuğun nasıl bir müdahaleye ihtiyacı olduğu konusundaki bilgiler çok eksiktir. Araştırmada çocukla ilgili kararların ancak %28’inde SİR vurgulanmıştır. Hakimin isteği üzerine hazırlanan SİR’lerde mahkeme kararlarından söz edilmemesi düşündürücüdür. SİR’lerin %82’sinde müdahale planı veya müdahale niteliği taşıyan herhangi bir uygulamadan söz edilmemektedir.*”²⁵

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, ilgili döneme ilişkin yapılan araştırma sonuçlarına göre SİR’lerin işlevini istenildiği anlamda yerine getirmediğini; çocuğun gereksinin duyduğu müdahale ve hizmetin alınmasına hizmet edemediğini üzümlere ifade edebiliriz. Oysa ki, alan uzmanları tarafından hazırlanacak bu raporların çocuğa yakalama anından itibaren destek olmak, çocuğun özel durumu ve kişilik özellikleri hakkında değerlendirme yapıp suça sürüklenmiş olan çocuğu denetlemek ve desteklemek ve çocuğun üstün yararlarını koruma amacına hizmet etmesi gerekir²⁶.

Sosyal çalışma görevlileri ise, bu raporların hazırlanması görev alacak kişilerdir. ÇKK m.3/e’de “psikolojik danışmanlık ve rehberlik, psikoloji, sosyoloji, çocuk gelişimi, öğretmenlik, aile ve tüketici bilimleri ve sosyal hizmet alanlarında eğitim veren kurumlardan mezun meslek mensupları” olarak tanımlanmışlardır²⁷. Adalet Bakanlığınca mahkemelere, en az lisans öğrenimi görmüş olanlar arasından yeterli sayıda sosyal

(2) Raporda çocuğun işlediği fiille ilgili olarak hukuki anlam ve sonuçları kavrayabilme ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin olup olmadığı hakkında sonuç değerlendirilmesinde bulunulmaz.

(3) Sosyal inceleme raporu, suça sürüklenmiş çocuğun, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin mahkeme tarafından takdirinde göz önünde bulundurulur.

²⁵Uluğtekin, S. Sevda /Acar, Y. Baykara/ Öntaş, Özlem Cankurtaran, s.41.

²⁶Benzer görüş için bkz. Dinç, Aybike, “Türkiye’de Çocuk Mahkemelerinin Çocuk Adalet Sistemindeki Yeri”, Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi, sayı: 5, 2020, s.73.

²⁷Yönetmeliğin tanımlar başlığı altında ise, psikolojik danışmanlık ve rehberlik, psikoloji, sosyal hizmet alanlarında eğitim veren kurumlardan mezun meslek mensupları olarak tanımlanmışlardır (ÇKKY m.3/1-f).

çalışma görevlisi atanır. Atamada; çocuk ve aile sorunları ile çocuk hukuku ve çocuk suçluluğunun önlenmesi alanlarında lisansüstü eğitim yapmış olanlar tercih edilir (ÇKK m.33/1)²⁸.

Bu görevlilerin bulunmaması, görevin bunlar tarafından yapılmasında fiilî veya hukukî bir engel bulunması ya da başka bir uzmanlık dalına ihtiyaç duyulması gibi durumlarda, diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlar ile serbest meslek icra eden birinci fıkrada öngörülen nitelikleri haiz kimseler de sosyal çalışma görevlisi olarak görevlendirilebilirler (ÇKK m.33/3).

Hakkında sosyal inceleme yapılacak çocuğun, incelemeye tâbi tutulacak çevresi mahkemenin yetki alanı dışında ise, davayı gören mahkemenin talimatına bağlı olarak çocuğun bulunduğu yerdeki mahkemece inceleme yaptırılır. Büyükşehir belediye sınırları içinde kalan yerlerde bu inceleme, davayı gören mahkemeye bağlı olarak çalışan sosyal çalışma görevlilerince yapılabilir (ÇKK m.33/4).

Sosyal çalışma görevlilerinin görevleri şunlardır (ÇKK m.34/1):

- a. Görevlendirildikleri çocuk hakkında derhal sosyal inceleme yapmak, hazırladıkları raporları kendilerini görevlendiren mercilere sunmak,
- b. Suça sürüklenen çocuğun ifadesinin alınması veya sorgusu sırasında yanında bulunmak,
- c. Çocuk Koruma Kanunu kapsamında mahkemeler ve çocuk hakimleri tarafından verilen diğer görevleri yerine getirmektir.

İlgililer sosyal çalışma görevlilerinin çalışmaları sırasında kendilerine yardımcı olma ve çocuk hakkında istenen bilgileri vermek zorundadır (ÇKK m.34/2). Sosyal çalışma görevlilerinin görevleri sırasında yaptıkları ve hakim tarafından takdir edilen masrafları Cumhuriyet Başsavcılığının suçüstü ödeneğinden ödenir (ÇKK m.34/3).

Suçta sürüklenen çocukların işledikleri fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığının takdiri bakımından her somut olayda ayrı ayrı araştırma yapılmalıdır. Hakim bu yaş grubundaki çocukların kusur yeteneğinin olup olmadığını her somut olaya özel olarak değerlendirmelidir. Nitekim Yargıtay da bu hususun altını önemle çizmektedir. Yargıtay 1. CD. 14.10.2009 tarih ve 2008/4473, 2009/5953 sayılı kararında “*Suç tarihinde 12-15*

²⁸2019 Yargı Reform Tasarısında bu fıkra hükmünün şu şekilde değiştirilmesi önerilmektedir: “Adalet Bakanlığınca en az lisans öğrenimi görmüş olanlar arasından yeterli sayıda sosyal çalışma görevlisi mahkemelere görevlendirilmek üzere adliyelere atanır. Atamada; çocuk ve aile sorunları ile çocuk hukuku ve çocuk suçluluğunun önlenmesi alanlarında lisansüstü eğitim yapmış olanlar tercih edilir.”

yaş grubunda olan sanık hakkında adam öldürme suçunun hukuki anlam ve sonuçlarını algılayıp algılamadığı veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişip gelişmediği hususunda rapor aldirılmadan, sopa ile yaralama fiilini algılama yeteneğine ve bu fiille ilgili davranışlarını yönlendirme yeteneğine sahip olduğu kanaatini bildirir rapor ile yetinilerek eksik soruşturma ile karar verilmesinin bozmayı gerektirdiği...” sonucuna varmıştır²⁹. Benzer yönde Yargıtay 14. CD, 09.03.2017 tarihli kararında³⁰ “5237 sayılı TCK m.31/2. maddesine göre, fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanların, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı halinde cezai sorumluluklarının bulunduğu, bu kapsamda suça sürüklenen çocuk ... hakkında Hatay Adli Tıp Müdürlüğünden alınan 08.03.2010 tarihli rapor içeriği incelendiğinde, çocuğun cinsel istismarı suçu yönünden görüş bulunmasına karşın kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçu yönünden herhangi bir görüş bildirilmediği anlaşılmakta, suça sürüklenen çocuk hakkında bu suç yönünden de rapor alınarak sonucuna göre hüküm kurulması gerekirken eksik araştırma ile yazılı şekilde karar verilmesi ve ÇKKY'nin 21. maddesinde sosyal inceleme raporunun nasıl olacağına ayrıntılı olarak belirlendiği, suç tarihinde 13 yıl 9 aylık olan suça sürüklenen çocukla ilgili sosyal hizmet uzmanı tarafından 08.03.2010 tarihinde düzenlenen görüşme raporu ise anılan maddede sayılan hususları taşımaması nedeniyle usulüne uygun olarak düzenlenmiş bir sosyal inceleme raporu olarak kabul edilemeyeceğinden, suça sürüklenen çocuk hakkında ayrıntılı bir sosyal inceleme raporu alındıktan sonra neticesine göre hukuki durumun tayin ve takdiri gerektiği gözetilmeden eksik araştırma ve yazılı şekilde uygulama yapılması” bozmayı gerektirmiştir.

Sosyal inceleme raporunun birer örneğini çocuğun avukatı veya yasal temsilcisi Cumhuriyet savcısından, mahkemeden veya çocuk hakiminden alabilir. Çocuğa raporun içeriği hakkında bilgi verilir. Ancak söz konusu bilgi ve belgeler gizli tutulur, amacı dışında kullanılamaz (ÇKKY m.22/1). Çocuk ve avukatı hariç, yasal temsilcisinin sosyal inceleme raporu hakkında bilgi sahibi olmasının çocuğun yararına aykırı olduğuna kanaat getirilirse, raporun incelenmesi kısmen veya tamamen yasaklanabilir. Ancak sosyal inceleme raporlarından çocuğun bilgi sahibi olması halinde çocuğun psiko-sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyeceği kanaatine varıldığı takdirde, çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi temel ilkesi nazara alınarak çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek bilgileri içeren bilgi ve belgeler çocuğa verilmeyebilir (ÇKKY m.22/2). Tedbir kararlarını yerine getirmekle görevli kişi, kurum veya kuruluşlarca, bu tedbir kararlarının yerine getirilmesinde hazırlanacak uygulama planına veya çocuk hakkında

²⁹(<https://www.hukukmedeniyeti.org/haber/14517/cocuk-yargilamasinda-sosyal-inceleme-raporunun-one/erişim tarihi: 07.10.2019>).

³⁰Yar. 14. CD. 09.03.2017 tarih, E. 2017/5, K. 2017/1252.

denetim altına alma kararı verilmiş ise denetim planı, denetim raporu ve değerlendirme raporlarına esas olmak üzere sosyal inceleme raporundan yararlanılabilir (ÇKKY m.22/3).

Sonuç itibariyle, sosyal inceleme raporlarının çocuğun geçmişini, suça sürüklenme nedenini ve çocuğun gelecekte sahip olacağı kişiliği tasvir eden belgeler olduğunu; bu raporlar hazırlanmadan veya dikkatle değerlendirilmeden verilecek olan ceza veya güvenlik tedbirlerinin çocuğa ve topluma bir faydasının olamayacağını ifade edebiliriz³¹.

V. MÜDAFİ

Adil yargılanma hakkının en temel unsurlarından bir tanesi savunma hakkının korunmasıdır. Savunma, hem sanık hem de Devlet bakımından önemli bir gerekliliktir. Zira savunma hakkının korunduğu bir yargılama, hem sanık haklarını korur ve adil bir yargılanma yapılmasını sağlar hem de verilecek kararın doğru olmasını sağlar ve adaletin layıkıyla yerine getirilmesine hizmet eder³².

Savunma teorik olarak dar anlamda savunma ve geniş anlamda savunma olarak ikiye ayrılmaktadır. Dar anlamda savunma, suç işlediği iddia edilen kişinin yetkili merci önünde bu tezi çürütmek amacıyla kendi görüşlerini ileri sürmesidir. Örneğin şüpheli veya sanığın üzerine atılı suçu işlemediğini ileri sürmesi, fiilin hukuka aykırı olmadığını ileri sürmesi, bazı kanuni nedenlerle (şahsi cezasızlık nedenleri gibi) cezalandırılmaması gerektiğini ileri sürmesi veya iddia edildiğinden daha az cezayı hak ettiğini ileri sürmesi gibi. Geniş anlamda savunma ise, suç işlediği iddia edilen kişinin kendini korumak için yasal yollara başvurması veya yasal imkanlardan faydalanmasıdır. Örneğin soru sorma, itirazda bulunma, meramını anlatma, işlemlerde hazır bulunma, dilekçe verme gibi. Kanundaki pek çok düzenleme şüpheli veya sanığın geniş anlamda savunması ile ilgilidir. Şüpheli veya sanığın bütün hakları geniş anlamda savunma hakkı kavramı içerisinde³³.

Savunma, maddi savunma ve hukuki savunma olarak da ikiye ayrılır. Maddi (fili) savunma, esasa ilişkin savunmadır. Diğer bir ifade ile, bir fiilin gerçekleşip gerçekleşmediğine ilişkindir. Bu çeşit savunmayı şüpheli veya sanık da yapabilir. Buna karşılık fiilin hukuk kuralları karşısındaki durumunda ilişkin savunma ise hukuki savunmadır. Şüpheli veya sanığın kendisini savunmasına bireysel savunma, müdafî aracılığıyla savunulmasına kolektif savuma adı verilir³⁴.

³¹Dinç, s.75

³²Yenisey, Feridun/ Nuhoglu, Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, 7.bası Ankara 2019, s.187.

³³Centel, Nur / Zafer, Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 21. bası, Beta 2022 s.171.

³⁴Centel, Nur/ Zafer, Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, s.171; Yurtcan Erdener, s.228.

Müdafi toplumsal müdafi makamı olup, hukuk kurallarını bilen ve şüpheli veya sanığa ceza muhakemesinde yetkili merciler önünde hukuki yardım sunan ve yasal haklarını koruyan avukattır³⁵. CMK m.2/1-c’de de müdafi “*şüpheli veya sanığın ceza muhakemesinde savunmasını yapan avukat*” olarak tanımlanmıştır.

Müdafinin ceza muhakemesinde çeşitli yetkileri vardır. Bunlardan bazıları; dosyayı inceleme yetkisi, işlemlerin bildirilmesini isteme yetkisi, müvekkil ile ilgili işlemlerde hazır bulunma yetkisi, her aşamada şüpheli veya sanıkla görüşme yetkisi, tanığa, bilirkişiye, duruşmaya katılan diğer kişilere soru sorma yetkisi, kanun yollarına başvurma yetkisidir. Özellikle kanun yollarına başvurma ve başvurmadan vazgeçme konusunda müdafinin temsil yetkisi kullanılmaktadır ve atanan müdafi söz konusu ise müdafiinin iradesi sanığın iradesinden üstün tutulmuştur (CMK m.266/3).

On sekiz yaşının altındaki çocuklara istemi aranmaksızın bir müdafi görevlendirilir (CMK m.150/2). Kanun koyucu çocuklar hakkında zorunlu müdafilik kurumunu benimsemiştir. Müdafi şüpheli veya sanık ile vekaletname aranmaksızın başkalarının duyamayacağı bir ortamda görüşebilir ve bu kişilerin müdafi ile yazışmaları denetime tabi tutulamaz (CMK m.154).

Müdafiin yargılamanın devamı süresince tüm aşamalarda yer alması zorunludur. Yargıtay³⁶, terör örgütünün propagandasını yapmak suçundan verilen ve açıklanması geri bırakılan hükmün, denetim süresi içerisinde işlediği kasıtlı suç nedeni ile açıklanması amacıyla verilen duruşma gününden usulüne uygun olarak haberdar edilmeyen suçta sürüklenen çocuk ve zorunlu müdafiin yokluğunda yargılamaya devamla, suç tarihinde 18 yaşından küçük olduğu ve hakkında kesinleşmiş hapis cezasından mahkumiyet kaydı bulunmadığı halde belirlenen sonuç cezanın 5237 Sayılı TCK'nın 50/3 maddesi delaleti ile 50/1 maddesinde öngörülen seçenek yaptırımlardan birine çevrilmesinde zorunluluk bulunduğunun gözetilmemesi hukuka aykırı olduğundan talebin kabulüne karar verilmiştir.

Müdafi soruşturma evresinde dosya içeriğini inceleyebilir ve istediği belgelerin bir örneğini harçsız olarak alabilir (CMK m.153/1). Müdafinin kollukta bulunan soruşturma dosyasını da herhangi bir izne tabi olmaksızın inceleme yetkisi vardır (YGIY m.22). Müdafiinin dosyayı inceleme ve belgelerden örnek alma yetkisi soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecekse ilgili suçun CMK m.153/2’de sayılı suçlar³⁷

---

³⁵Yurtcan, Erdener, s.228; Centel, Nur, Zafer, Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, s.206; Yenisey, Feridun/ Nuhoglu, Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, s.194; Ünver, Yener/ Hakeri, Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, s.234.

³⁶Yar. 3.CD, E.2021/7917, K.2021/10185, T.29.11.2021 <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/files/3cd-2021-7917.htm> erişim tarihi: 11.11.2022.

³⁷ Bu suçlar şunlardır:

kapsamında olması halinde Cumhuriyet savcısının istemi sulh ceza hakiminin kararıyla dosyanın müdafii tarafından incelenmesi kısıtlanabilir.

Suçta sürüklenen çocuğun müdafii, bir yetişkinin müdafiiinden farklı yetkilere sahiptir. Bu fark çocuk adalet sisteminin özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Yetişkinlere ilişkin ceza adalet sistemi suç ve ceza ilişkisi içinde çalışırken, çocuk adalet sistemi fail yargılaması yapar ve esas amacı çocuğun ve toplumun korunmasının sağlanmasıdır. Çocuk mahkemesi, sadece eylemin suç olup olmadığı ile ilgilenmez, çocuğu tanımaya ve ilgili eylemin hangi şartlar içinde gerçekleştiğini de anlamaya çalışır. Eğer çocuğun risk altında bulunduğunu tespit ederse, tedbire de hükmedebilir. Bu nedenle, hem ceza hem de hukuk yargılaması alanlarında faaliyet göstermektedir. Bu durumda çocuğun müdafisinin de aynı yetkileri kullanması icap etmektedir. Müdafinin sadece eylem ve sübut ile değil çocuk ve ihtiyaçları ile de ilgilenmesi gerekmektedir. Müdafii bu anlamda fiil için değil fail için hukuki yardım sunmakla görevlidir³⁸.

Müdafinin görevini yaparken sadece ceza mevzuatını değil, çocuğun korunması ile ilgili diğer kanun ve ilgili uluslararası mevzuatı iyi bilmesi ve bunların sağladığı olanakları kullanması gerekir. Aynı zamanda sistemdeki diğer aktörleri de iyi tanınması ve onlarla iş birliği yaparak çocuğun menfaatlerini en iyi şekilde koruması gerekir. Özellikle risk altında olduğunu fark ettiği çocuk hakkında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bildirim dahil bütün başvuru olanaklarını bilmesi ve kullanması önemlidir. Çünkü bu süreçte çocuğun iyi olma halini tekrar kurmaya yönelik bir strateji izlemesi gerekir. Muhakemeyi mümkün olduğunca yargılama ve cezalandırmaya alternatif olan

-
- a) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;
 1. Kasten öldürme (madde 81, 82, 83),
 2. Cinsel saldırı (birinci fıkra hariç, madde 102),
 3. Çocukların cinsel istismarı (madde 103),
 4. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188),
 5. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (madde 220),
 6. Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar (madde 302, 303, 304, 307, 308),
 7. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (madde 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316),
 8. Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk (madde 326, 327, 328, 329, 330, 331, 333, 334, 335, 336, 337).
 b) 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan silah kaçakçılığı (madde 12) suçları.
 c) 19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 160. maddesinde tanımlanan zimmet suçu.
 d) 21/3/2007 tarihli ve 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanan suçlar.

³⁸Tüysüz, Ahmet/ Yenisey, Feridun/ Koçyıldırım, Göktan/ Güven, İrfan, Fırat, Melek Salih/ Karakaya, Naim/ Acar, Necla/ Ziyalar, Neylan/ Ejderoğlu, Özlem/ Bilen, Seda Akço, Suça Sürüklenen Çocuklara Hukuki Yardım Eğitimci El Kitabı, Ankara 2010, s.15.

yollarla sonuçlandırmaya çalışmalıdır. Örneğin uzlaştırma, kamu davasının açılmasının ertelenmesi, hükmün açıklanmasının geri bırakılması gibi³⁹.

Tüm bu amaçları yerine getirmesi için müdafinin çocuğun ihtiyaçlarını anlayabilmesi lazımdır. Bunun için de müdafii ile çocuk arasındaki görüşmenin sağlıklı bir şekilde yapılması büyük öneme sahiptir. CMK m.154'e göre şüpheli veya sanığın vekaletname aranmaksızın müdafii ile her zaman ve konuşulanları başkalarının duyamayacağı bir ortamda görüşme hakkı bulunmaktadır. Çocuk ifadesi alınmadan önce mutlaka müdafii ile görüştürülmelidir. Bunun dışında da müdafii her zaman çocukla görüşme olanağına sahip olması gerekir. Ancak Ek 3.10.2016 tarih ve 676 sayılı KHK madde 3 ve aynen kabul 1.2.2018 tarih ve 7070 sayılı kanun madde 3 ile CMK madde 154'e eklenen ikinci fıkraya göre "*Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci bölümlerinde tanımlanan suçlar ve Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar ile örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçları bakımından gözaltında bulunan şüphelinin müdafii ile görüşme hakkı Cumhuriyet savcısının istemi üzerine, hakim kararıyla yirmi dört saat süreyle kısıtlanabilir, bu zaman zarfında ifade alınamaz*". Bu hükmün on sekiz yaşının altında olan çocuklar hakkında uygulanmaması gerektiğini düşünmekteyiz. Ancak bunun için yasal bir düzenleme yapılmalı ve çocuklar bu hükmün dışına çıkarılmalıdır.

Bir diğer sıkıntılı durum da, çocukların müdafiliğini yapacak olan avukatlar için hakim, savcı ve diğer ilgili kamu görevlilerinde olduğu gibi çocuklar hakkında özel bir eğitim alma zorunluluğunun getirilmemiş olmasıdır. Bu alanda çalışacak avukatların da en az hakimler ve savcılar kadar çocuk hukuku alanında bilgi sahibi olması, çocuğa nasıl davranması gerektiği konusunda eğitim almış olması lüks değil ihtiyaçtır. Ceza muhakemesinde belki de en önemli süje olan savunmanın bu konuda eksik kalması kabul edilemez. İlgili eksikliğin en kısa sürede yasal düzenleme ile tamamlanması ve alt yapı çalışmalarının yapılarak hizmet içi eğitimlerinin yapılması şarttır.

VI. DİĞER SÜJELER

Çocuk Koruma Kanunu çocuk adalet sisteminde çocuk mahkemeleri ile birlikte adalet sistemi içerisinde rolü olan yukarıda açıkladığımız kurumların dışında süjelere de yer vermiştir.

Bu süjelerden ilki Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumudur. Bu kurum, çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir alınması isteminde bulunabilir (ÇKK m. 7). Derhal koruma altına alınması gereken çocuk, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme

---

³⁹Tüysüz, Ahmet/ Yenisey, Feridun/ Koçyıldırım, Göktañ/ Güven, İrfan, Fırat, Melek Salih/ Karakaya, Naim/ Acar, Necla/ Ziyalar, Neylan/ Ejderoğlu ,Özlem/ Bilen, Seda Akço, s.13-14.

Kurumu tarafından bakım ve gözetim altına alındıktan sonra, acil koruma kararı alınması için kurum tarafından çocuk hakimine başvurulur (ÇKK m.9). Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunda görevli sosyal çalışma görevlileri ÇKK ile verilen görevleri yaparlar (ÇKK m.33). Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, ÇKK m.5'te yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirleri yerine getirir (ÇKK m.45).

Bakanlıklar, Milli Eğitim Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve yerel yönetimler destekleyici tedbirler alır (ÇKK m.45). Kurumlar arası koordinasyon Adalet Bakanlığı tarafından yerine getirilir (ÇKK m.45/3).

Denetim görevlileri, çocuğun eğitimi ve haklarını kullanması konusunda rehberlik eder, ailesi ve çevresiyle kuracağı iletişimi sağlar (ÇKK m.37-38).

Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu ile yaratılan süljeler de vardır. Bunlar, Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı, Şube Müdürlüğü, Koruma Kurulları ve Danışma Kuruludur. Ayrıca Çocuk Kapalı Ceza İnfaz Kurumu ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun da çocuk adalet sistemi içerisinde yerleri bulunmaktadır⁴⁰.

VII. MUKAYESELİ HUKUK

A. İNGİLTERE ve GALLER

1. Mahkemeler ve Yaptırım

Birleşik Krallık içerisinde yer alan krallıklardan İngiltere ve Galler ortak hukuk kurallarını kullanmaktadır. Bu nedenle bu başlık altında ifade ettiğimiz düzenlemeler sadece bu iki krallık kapsamında kabul edilen ve uygulanan kurallardır. İskoçya ve Kuzey İrlanda Krallığı'nı kapsamamaktadır.

İngiltere ve Galler'de genç suçluların (10 ila 17 yaş arası) büyük bir çoğunluğu Gençlik mahkemelerinde yargılanmaktadır. Buna karşılık önemli (nitelikli) suçları işlediği iddia edilen bir grup, Kraliyet Mahkemesi'nde⁴¹ yargılanmaktadır. Gençlik mahkemeleri, en fazla 3 sulh hakimi tarafından yönetilen mahkemelerdir. Nadiren bu hakimlere bölge hakimi de eşlik edebilir. Kraliyet Mahkemesi ise, genellikle önemli suçlarla ilgili davalarda yüksek bir hakimin idaresinde, diğer hallerde ise bir hakim ve

⁴⁰Yenisey, Feridun, Mukayeseli Hukuk Açısından Ceza Sorumluluğu Yaşı ve Ceza Sorumluluğu Olmayan Çocuklar ve Gençler için Ceza Hukukunda Uygulanan Alternatif Yaptırımlar, 2007, s.25; (http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/egitimbasvuru_basvuru/mukayeseli hukukta.pdf, erişim tarihi: 19.11.2019)

⁴¹Kraliyet Mahkemesi Türk Ceza Muhakemesindeki Ağır Ceza Mahkemelerine tekabül eden yetişkinleri yargılayan mahkemedir.

zabıt katibi ile görev yapar. Gençlik Mahkemesinde görev yapan üyelerin meslekten hakim olması şartı aranmamıştır; ancak yerel toplumdaki seçilen bu kişilere Adalet Akademisi (*Judicial Studies Board*) tarafından özel bir eğitim verilir. Buna karşılık heyete başkanlık yapan yargıçlar son derece nitelikli ve alanlarında deneyimli hukukçulardan (*solicitor* ve *barrister*)⁴² oluşur⁴³. Bu heyetin 2007 tarihli Gençlik Mahkemeleri Kuralları madde 10/1'e göre, her iki cinsiyetin de bulunduğu hakimlerden oluşması gereklidir. Diğer bir ifadeyle kural olarak, heyette en az bir kadın ve bir erkek hakim bulunmalıdır. Ancak beklenmedik koşullar nedeniyle, m.10/2-3 çerçevesinde tek bir cinsiyetten de oluşması mümkün (tüm hakimlerin kadın olması veya erkek olması gibi) kılınmıştır⁴⁴. Eğer yargılama heyeti, böyle bir zorunluluk olmadan aynı cinsiyete sahip hakimler tarafından oluşturulmuşsa, bu durum bozma nedeni oluşturabilir. Bu husus *R v. Birmingham Justices* davasında⁴⁵ da vurgulanmıştır. Olayda, istisna olmamasına rağmen iki erkek hakimden oluşan bir heyet tarafından yargılamanın yapılmış olması, Yüksek Mahkeme tarafından bozma nedeni olarak kabul edilmiştir ve Mahkemenin m.10/1 çerçevesinde oluşturulması gerektiğinin altı çizilmiştir. Bu tür bir itiraz taraflardan da gelebilir, ama gelmese de üst mahkeme tarafından re'sen incelemeye tabi tutulmaktadır.

Gençlik mahkemesinde yargılanan genç sanıklar genellikle bir *solicitor* ile temsil edilirler, buna karşılık, Kraliyet Mahkemesinde yapılan yargılamalarda hukuki destek, *barrister* tarafından verilir⁴⁶. Madde 11'de, mahkemeye kimin başkanlık yapacağı düzenlenmiştir. Buna göre, eğer Bölge Hakimi heyetin içerisinde bulunuyorsa Bölge hakimi, eğer yoksa, heyette bulunan ve onaylanan listede yer alan hakimlerden herhangi biri, başkanlık görevini yürütür.

İngiltere ve Galler'deki günümüzdeki çağdaş genç adalet sistemindeki mahkeme sistemi 1997 yılında Yeni İşçi partisinin seçilmesi ile birlikte daha etkin hale gelmiştir. Aslında bu modern mahkemeler (*Youth Courts*) 1908 tarihli Çocuk Kanunu ile kurulmuş "*Juvenile Courts*"un devamı niteliğindedir. Ancak o dönemden 1989 tarihli Çocuk Kanunu yürürlüğe girene kadar hem özel hukuk davaları, hem de ceza davaları Gençlik Mahkemelerinde (*Juvenile Courts*) görülmüştür. 1989 tarihli Çocuk Kanunu, özel hukuk

---

⁴²*Solicitor ve Barrister* İngiliz hukukunda hukukçunun ve avukatın seviyesini belirleyen derecelerdir. *Barrister*'lar en üst dereceli avukatlardır. Bunlar her türlü davaya girebilir ve hakim olabilir. Buna karşılık *solicitor*'lar bir alt derecedeki davalara girebilirler.

⁴³**Hucklesby, Anthea/ Wahidin, Azrini** (Editors), *Criminal Justice*, New York 2009, Oxford University Press, s.259;

⁴⁴**Hungerford-Welch Peter**, *Criminal Procedure and Sentencing*, 7th ed. London and New York, 2009, Routledge Cavendish, s. 316-317 "Bu kurallar, 2007 tarihli Gençlik Mahkemeleri Kuralları (*The Youth Courts Rules 2007*) çerçevesinde düzenlenmiştir."

⁴⁵*R v. Birmingham Justices ex p F* (2000) 164 JP 523.

⁴⁶**Hucklesby / Wahidin** , s.259.

davalarını bu mahkemelerin görev alanından çıkarmış ve 1991 tarihli Ceza Adalet Kanunu bu mahkemelerin adını “*Youth Courts*” olarak değiştirmiştir. Bu mahkemelerin yetki alanı, 10 ila 17 yaş arası çocukların işledikleri suçlar kapsamındaki ceza davaları olarak belirlenmiştir. Kraliyet Mahkemesi (*The Crown Court*) 1971 tarihli Mahkemeler Kanunu ile oluşturulmuştur⁴⁷. İngiltere’de gençlik mahkemelerine ilişkin son düzenleme 2003 tarihli Mahkemeler Kanunu (*Courts Act 2003*)⁴⁸ ile yapılmıştır. Bu son düzenleme ile yeni bir teşkilatlanma şekli oluşturulmuştur. Asliye mahkemeleri (*Magistrates*) ve Bölge (*District*) mahkemelerinin hakimleri gençlik mahkemelerindeki davalara bakmakla görevlendirilmiştir. Bu hakimlerin gençlik mahkemesinde davaya bakabilmesi için özel olarak yetkilendirilmiş olmaları gerekir. Bu kişisel görevlendirmeler, İngiltere ve Galler’in tamamında ulusal yargılama yetkilerinin bir yansıması olarak kabul edilmiştir. Asliye Hakimleri ve Bölge Mahkemesi Hakimleri gençlik mahkemesinde görev yapmadan önce özel bir eğitime tabi tutulurlar. Bu durum genç yargılamasının özel yapısından kaynaklanmaktadır. Genç suçluları anlamak ve onların içinde buldukları

⁴⁷Hucklesby / Wahidin , s.259.

⁴⁸<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/39/section/50>, erişim tarihi: 14.08.2020

Courts Act 2003 §50 Youth courts:

- (1) *For section 45 of the 1933 Act (constitution of youth courts) substitute—*
“45 Youth courts
- (1) *Magistrates' courts*
- (a) *constituted in accordance with this section or section 66 of the Courts Act 2003 (judges having powers of District Judges (Magistrates' Courts)), and*
- (b) *sitting for the purpose of—*
- (i) *hearing any charge against a child or young person, or*
- (ii) *exercising any other jurisdiction conferred on youth courts by or under this or any other Act,*
are to be known as youth courts.
- (2) *A justice of the peace is not qualified to sit as a member of a youth court for the purpose of dealing with any proceedings unless he has an authorisation extending to the proceedings.*
- (3) *He has an authorisation extending to the proceedings only if he has been authorised by the Lord Chancellor or a person acting on his behalf to sit as a member of a youth court to deal with—*
- (a) *proceedings of that description, or*
- (b) *all proceedings dealt with by youth courts.*
- (4) *The Lord Chancellor may by rules make provision about—*
- (a) *the grant and revocation of authorisations,*
- (b) *the appointment of chairmen of youth courts, and*
- (c) *the composition of youth courts.*
- (5) *Rules under subsection (4) may confer powers on the Lord Chancellor with respect to any of the matters specified in the rules.*
- (6) *Rules under subsection (4) may be made only after consultation with the Criminal Procedure Rule Committee.*
- (7) *Rules under subsection (4) are to be made by statutory instrument.*
- (8) *A statutory instrument containing rules under subsection (4) is subject to annulment in pursuance of a resolution of either House of Parliament.”*
- (2) *Omit Schedule 2 to the 1933 Act (constitution of youth courts).*
- (3) *Omit section 146 of the 1980 Act (rules relating to youth court panels and the composition of youth courts).*
- (4) *“The 1933 Act” means the Children and Young Persons Act 1933 (c. 12).*

dönemsel özellikler hakkında bilgi sahibi olmak, hakimlerin sağlıklı değerlendirmeler yapabilmesi bakımından önemlidir⁴⁹.

İngiliz Ceza Hukukunda suçlar üç gruba ayrılır. Bunlar hafif nitelikteki suçlar (*summary offences*), orta ağırlıktaki suçlar (*either way offences*) ve ağır suçlardır (*indictable offences*)⁵⁰. Bunlar niteliğine ve ağırlığına göre farklı mahkemelerin görev alanı içerisinde değerlendirilir. Genç yargılaması bakımından bu noktada önemli bir farklılık bulunmaktadır. Bu ayrım genç yargılaması bakımından uygulanmaz. Diğer bir ifade ile işlenen suç hangi kapsama girerse girsin genç suçlu, Gençlik Mahkemesinde yargılanır⁵¹.

Gençlik Mahkemelerinin geniş yetkileri olduğu için, kapsamlı bir teşkilat düzenleri bulunmaktadır. Bölge hakimi da dahil olmak üzere kıdemli hakimlerden oluşurlar. Bu da nitelikli davalarda kıdemli hakimlerden oluşan bir heyetin karar verme yetkisi olduğunu bize göstermektedir⁵².

Çocukların ve gençlerin ceza mahkemelerinde yargılanmasında üç derece bulunmaktadır. Birinci derece en alt olan derecedir. Bu dereceye giren suçlar mahkeme tarafından, önemli olmayan ve hapis cezasını gerektirmeyen suçlar olarak kabul edilirler. Bu hallerde, ceza verilmesine yer olmadığı kararları, adli para cezaları veya tazminata karar verilir. Kamu cezaları (veya toplum tarafından cezalandırma) kamu tarafından özgürlüğün kısıtlanmasını gerektiren durumlarda verilir. Son olarak hapis cezaları, son çare olarak sadece çok önemli ve ciddi suçların işlenmesi halinde verilir⁵³.

2. Gençlik Adalet Kurulu

Gençlik Adalet Kurulu, 1998 tarihli Suç ve Kargaşa Kanunu (*The Crime and Disorder Act 1998*) ile oluşturulmuştur. Gençlik Adalet Kurulu, Adalet Bakanı tarafından atanan 12 üyeden oluşan, şubesi olmayan icra gücüne sahip bir kamu kurumudur. Bu kurul gençlik adalet sistemini izlemekle yasal olarak görevlendirilmiştir. Temel görevleri⁵⁴:

---

⁴⁹Hungerford-Welch Peter, *Criminal Procedure and Sentencing*, 7th edition, london and New York 2009, Routledge- Cavendish, s.316.

⁵⁰Bu konuda detaylı bilgi için bkz. **Dönmez Burcu Demren**, *Ceza Hukukunda Alternatif Kusur Şekilleri*, İleri Kitabevi, İzmir 2012, s.58 vd; **Loveless Janet**, *Complete Criminal Law*, 2nd. Edition, Oxford 2010, s.13-14; **Heaton R.**, *Criminal Law*, 2nd edition, Oxford- NewYork 2006, s.4.

⁵¹Hungerford-Welch Peter, s.317.

⁵²Hungerford-Welch Peter, s.317.

⁵³Hucklesby A., Wahidin A. (editors), s.259.

⁵⁴Hucklesby A., Wahidin A. (eds), s.260.

- Adalet Bakanına gençlik adalet sisteminin işleyişi ve standartları için önerilerde bulunmak;
- Gençlik adalet sisteminin ve genç suçluluk takımlarının performansını özel olarak izlemek;
- Çocuk (Genç) Güvenlik Kurumlarında (*Juvenile Secure Estate*) özgürlüğü kısıtlayıcı yaptırımları çekenler bakımından standartlar oluşturmak ve bu kurumların performanslarını izlemek. Gençlik Adalet Kurumu bu izlemeyi yaparken etkili izleme teknikleri sistemi kullanır. Kurul aynı zamanda, Gençlik Mahkemesi tarafından hürriyeti bağlayıcı cezalara çarptırılan çocukların kalacakları yerleri temin etme ve çocukları bu yerlere yerleştirme görevine de sahiptir. Bütçesinin %70'i bu güvenlik kurumlarının oluşturulmasına harcanır;
- Etkili bir uygulamayı belirleme ve geliştirme görevi vardır. Etkili bir uygulamanın anahtar unsurlarını tanımlarlar ve bunu nitelikli bir sigorta sisteminin yürütülmesini sağlamak amacıyla yaparlar.

3. Genç Suçluluğu Takımları

Genç Adalet Kurulu, ülkesel düzeyde politika ve uygulamalardan sorumlu iken, Genç Suçluluğu takımları, yerel işlemlerin yürütülmesinden sorumludur. 1998 tarihli Suç ve Kargaşa Kanunu, genç suçlu adalet sistemi bakımından yıllık planları hazırlamak ve yerel bazda kendi bölgelerinde genç suçluluğu ile mücadele edecek hizmetlerin koordine edilmesini sağlanmasını gerekli görmüştür. Aynı zamanda, polis, denetimli serbestlik kurumu, bölgesel sağlık kuruluşları da yasal olarak düzenleme ve işbirliği yapmakla sorumlu tutulmuştur. İngiltere ve Galler'de Nisan 2000 yılından bu yana, Genç Suçluluğu Takımları 157 bölgede genç suçluluğu ile mücadele etmek için planlama yapmaktadır. Her takım, kendi bölgesindeki sosyal hizmetlerden, polisten, denetimli serbestlik kurumundan, eğitim, sağlık ve yerleştirme (barındırma) kurumlarından destek almaktadır⁵⁵. Kurulun yıllık ve aylık olarak hazırladığı istatistikler ve planlamalar resmi internet sitesinden sürekli yayımlanmaktadır. Bu kapsamda takımların çalışmaları da yine resmi web sitesinde açık bir şekilde yayımlanmaktadır⁵⁶. Bu konuda bazı yazarların eleştirileri de bulunmaktadır. Örneğin *Goldson* ve *Muncie*⁵⁷, önceki düzenlemede görevi sadece çocuk ve gençlerin mahkeme önüne çıkarılmasını ve hapse girmesini sınırlama işlevi gören Gençlik Adalet takımlarının,

⁵⁵**Hucklesby A., Wahidin A.** (eds), s.260; Survey of Youth Offending Teams, the Report, prepared by Carol Goldstone Associates, s. 2; (https://www.nao.org.uk/wp-content/uploads/2010/12/1011663_survey.pdf; erişim tarihi: 18.06.2020).

⁵⁶(<https://www.gov.uk/government/organisations/youth-justice-board-for-england-and-wales>; erişim tarihi: 18.06.2020).

⁵⁷**Goldson B. and Muncie J.**, "Critical Anatomy: Towards a Principled Youth Justice" in Goldson B. and Muncie J. (eds.) Youth Crime and Justice: Critical Issues. London 2006, Sage, s.203-231.

Genç Suçluluğu takımı adı altında bu kadar geniş yetkilerle donatılmış olmasını eleştirmektedir. Yine başka bir eleştiri de, bu yeni dönemde çocuk ve gençlerin suç işleme ağırlığı aynı iken mahkeme önünde yargılanma ve hürriyeti bağlayıcı cezalara çarptırılma sayıların artmış olmasıdır⁵⁸. Bu eleştirilerden de anlaşıldığı üzere tüm gelişmiş ülkeler çocuk suçluluğu ile mücadele etmek için çaba göstermekte ve kendilerini geliştirmeye çalışmaktadır; ancak tüm bu tedbirlere ve gelişmiş yargılama sistemlerinin uygulanmasına rağmen çocuk suçluluk oranları düşmemektedir. İngiltere bu kapsamda çocuk suçluluğunun önlenmesini sağlamak için ciddi araştırma ve yatırım fonları oluşturmaktadır.

B. FEDERAL ALMANYA

1. Genel Olarak

Almanya’da yetişkinler için düzenlenen genel ceza hukuku kurallarından farklı olarak, genç suçlulara ilişkin ceza hukuku kuralları ve politikaları hapis ve para cezası yaptırımını uygulama düşüncesinden ziyade gelecekteki suçların engellenmesi amacına hizmet edecek eğitim politikalarının artırılması esasına dayanmaktadır. Almanya’da önleme amacı bastırma amacından önce gelmektedir. Bu sebeple Almanlar, gençlerin şiddetten ve suçtan uzak durmalarını sağlamak amacıyla, onların sosyal ve zihinsel (duygusal) yetilerini geliştirmek için eğitilmeleri, saldırganlık azaltıcı kursların düzenlenmesi ve temel eğitim kurslarının oluşturulması şeklinde stratejiler ve uygulamalar geliştirmektedir⁵⁹.

Ülkemiz hukukuna da rehberlik eden Federal Almanya’da, Çocuk Mahkemelerine ilişkin tamamen ayrı bir kanun yapılmıştır⁶⁰. En son 11.11.2019 tarihinde 7. maddesinde yapılan değişiklik ile yürürlükte olan *Jugendgerichtsgesetz* (JGG)⁶¹ Türkçe adıyla Gençlik Mahkemeleri Kanunu, tüm ayrıntıları ile konuyu düzenlemiştir. JGG §1’de, kanunun kapsamı düzenlenmiştir. Birinci maddenin birinci fıkrasına göre bu kanun, genel kanunlara göre cezalandırılmayı gerektiren suçları işleyen çocuk ve genç yetişkinler hakkında uygulanır. İkinci fıkrada tanımlar yapılmıştır. Buna göre, “çocuk”, on dört yaşını doldurmuş on sekiz yaşını doldurmamış

---

⁵⁸**Bateman Tim**, ‘Youth Crime and Justice: Statistical “Evidence”, Recent Trends an Responses’in Goldson B. and Muncie J. (eds.) Youth Crime and Justice: Critical Issues. London 2006, Sage, s.75; (<https://pdfs.se-manticscholar.org/0856/2c17d78479c8a81cac1a58108875a1828c53.pdf>, erişim tarihi: 18.06.2020).

⁵⁹(<https://eucpn.org/document/german-policy-on-youth-crime> erişim tarihi: 21.10.2022).

⁶⁰Almanlar “Çocuk Mahkemeleri” ifadesi yerine “Gençlik Mahkemeleri” ifadesini kullandığı için biz de bu başlık altında orijinaline uygun olarak Gençlik Mahkemesi ifadesini kullanmayı uygun gördük.

⁶¹Kanunun tam metni için bkz. (<https://www.gesetze-im-internet.de/jgg/BJNR007510953.html>; https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_jgg/englisch_jgg.pdf).

olanları, “genç yetişkin” ise, on sekiz yaşını doldurmuş ancak yirmi bir yaşını doldurmamış olan kişileri ifade etmektedir.

Kanuna göre, ceza sorumluluğunun oluşabilmesi için çocuğun ahlaki ve zihinsel olgunluğunun, hukuka aykırı hareketi anlayıp hareketini bu çerçevede yönlendirme kapasitesine ulaşması gerekir. Bu olgunluğa sahip olmayan çocuğun iyiliği (veya iyileştirilmesi) için hakim, aile ve velayet işlerinden sorumlu hakimin uyguladığı tedbirleri uygulayabilir (JGG §3).

2. Mahkemeler

Federal Almanya’da Gençlik mahkemelerinin teşkilatlanması, görev ve yetkileri Gençlik Mahkemeleri Kanunu’nda (*Jugendgerichtsgesetz*) düzenlenmiştir. Gençlik mahkemeleri, Sulh ve Asliye Ceza Mahkemelerinin özel daireleridir. Bunlar, gençlerin ve yirmi bir yaşını doldurmamış genç yetişkinlerin işledikleri suçlarda⁶² esas ve kanun yolu mahkemesi olarak görev yaparlar.

JGG §33/1’de, gençlerin işlediği kötü davranışların (suçların) gençlik mahkemelerinin yargılama yetkisi içerisine girdiği düzenlendikten sonra, §33/2’de gençlerin muhakemesinde yargılama görevi yapan makamlar sayılmıştır. Buna göre, ceza hakiminin gençlik mahkemesi hakimi olarak görev yaptığı “gençlik hakimi” (*Jugendrichter*); buna sulh hakimi de diyebiliriz; Toplu Sulh Mahkemesi (*Jugendhoffengericht*) ve Asliye Ceza mahkemesinin Genç Dairesi (*Jugendkammer*) gençlerin yargılama görevi yaparlar. Genç mahkemelerine görev yapacak olan hakim ve savcılar, gençlerin eğitimi ve yetiştirilmesi konusunda uygun eğitim almış deneyimli kişiler olması gerekir (JGG §37).⁶³

Toplu Sulh Mahkemesi, JGG §33 a’da düzenlenmiştir. Buna göre Toplu Sulh Mahkemesi, gençlik hakiminin başkanlığında iki meslekten olmayan hakimden oluşur. Her duruşmada meslekten olmayan hakimlerden birinin kadın birinin erkek olması gerekir. Bu hakimler Gençlik Destek Komitesinin önerisi üzerine dört yıl görev yapmak üzere Mahkeme Teşkilatı Kanunu madde 40’te düzenlenen Komite tarafından seçilirler.

⁶²<https://www.statista.com/statistics/1101499/juvenile-adolescent-young-adult-suspects-violent-crime-germany/> erişim tarihi: 21.10.2022 2 Mayıs 2022 Federal Almanya İstatistik Araştırma Kurumu verilerine göre; Almanya’da çocukların, ergenlerin ve genç yetişkinlerin 2021 istatistiklerine göre ağır suçlar kapsamında sistem içerisine şüpheli olarak girme sayıları şu şekildedir:

13 Yaş ve Altında Olan Çocuklar: 7 insan öldürme, 89 cinsel saldırı ve cinsel içerikli suç, 6670 nitelikli yaralama

14-17 Yaş Arası Çocuklar: 36 İnsan Öldürme, 1028 Cinsel saldırı ve Cinsel İçerikli Suç, 15940 Nitelikli yaralama.

18-20 Yaş Arası Genç Yetişkinler: 57 İnsan Öldürme, 1104 cinsel saldırı ve cinsel içerikli suç, 12940 Nitelikli yaralama

⁶³Yenisey, Feridun, “Almanya’da Gençlerin Muhakemesi”, s.93-94. (<https://cdn.istanbul.edu.tr/file/1CD58DF90A/76E5580409534074BD8515EA1F2684DC?doi=>; erişim tarihi: 25.06.2020).

Komite eşit sayıda kadın ve erkek üye seçer (JGG §35/1). Seçilecek üye sayısının en az iki katı üye, eşit sayıda erkek ve kadın olmak kaydıyla önerilir (JGG §35/2). Aynı İngiltere’de olduğu gibi, burada da her iki cinsiyetten hakimin bulunması koşulu aranmıştır. Önerilen adayların genç eğitimi ve yetiştirilmesine uygun bir eğitim ve tecrübeye sahip olması gerekir (JGG §35/2). JGG §33a/2’ye göre, meslekten olmayan hakimler, esas duruşma dışında alınan kararlara karışamazlar ve katılamazlar.

Asliye Ceza Mahkemesinin Genç Dairesi JGG §33b’de düzenlenmiştir. Bu daire, birisi başkan diğer ikisi meslekten olmayan hakimden oluşan üç kişilik bir heyettir.

Gençlik hakiminin görevleri JGG §34’te düzenlenmiştir. Bu kapsamda Gençlik hakimi öncelikle, yerel yetki alanı içerisindeki tüm ceza usul işlemlerini yapmakla görevlendirilmiştir (JGG §34/1). Gençlerin işlediği ve önemli olmayan bazı suçlar hakkında esasa dair karar verir. Toplu Sulh Mahkemesinde başkan sıfatıyla görev yapar. Toplu sulh mahkemelerinde meslekten olmayan hakimler sadece duruşmada yer aldığından, duruşma dışında alınması gereken kararları verirler. Örneğin son soruşturmanın açılması kararı (StPO 196) ve düşme kararı gibi⁶⁴.

Gençlik hakimleri ayrıca Alman Ceza Muhakemesi Kanunu ve Mahkemelerin Teşkilatı Kanunu tarafından sulh hakimine verilen diğer işleri yapmakla görevlendirilmişlerdir. Örneğin ön soruşturmadaki hakimlik işlemleri, tutuklama, arama kararı verilmesi, keşif ve gençlik mahkemelerinin yetkisine giren yardım vazifesinin yapılması gibi⁶⁵.

JGG ayrıca gençlik hakimine bazı özel görevler de vermiştir. Bunlara örnek olarak gençlerin tutuklanması, kontrol altına alınması ve muhakeme sonucu verilen hükmün infazının idare edilmesi gösterilebilir⁶⁶.

Gençlik hakiminin gençlerle ilgili konularda aile ve vesayet hakiminin denetleme görevini üstlenmesi de düzenlenmiştir. Yetki devrine ilişkin bu düzenleme JGG §34/2’de yapılmıştır. Bu devir durumu, sadece özel sebeplerin bulunması halinde mümkündür.

3. Savcılar

Gençlerle ilgili davalarda görev yapacak savcılara ilişkin düzenleme JGG §36’da yapılmıştır. Buna göre, gençlik mahkemeleri tarafından yapılan yargılamalarda gençlik

---

⁶⁴Yenisey, Feridun, “Almanya’da Gençlerin Muhakemesi”, s.94. (<https://cdn.istanbul.edu.tr/file/1CD58DF90A/76E5580409534074BD8515EA1F2684DC?doi=>; erişim tarihi: 25.06.2020).

⁶⁵Yenisey, Feridun, “Almanya’da Gençlerin Muhakemesi”, s.94. (<https://cdn.istanbul.edu.tr/file/1CD58DF90A/76E5580409534074BD8515EA1F2684DC?doi=>; erişim tarihi: 25.06.2020).

⁶⁶Yenisey, Feridun, “Almanya’da Gençlerin Muhakemesi”, s.94. (<https://cdn.istanbul.edu.tr/file/1CD58DF90A/76E5580409534074BD8515EA1F2684DC?doi=>; erişim tarihi: 25.06.2020).

savcıları görev yapacaktır. Denetimli serbestlik hakimleri ve denetimli serbestlikte çalışan kamu görevlileri atandıkları ilk yıl dolmadan kamu savcısı olarak atanamazlar. Gençlik savcılarının görevleri ancak gerekli koşulları sağlayan yerel mahkemelerde görevli kamu savcıları tarafından yürütülebilir. JGG §37’de de belirtildiği üzere, gençlik savcıları aynı gençlik hakimleri gibi gençlerin eğitimi ve yetiştirilmesi konusunda uygun eğitim almış ve tecrübeye sahip kişiler olmalıdır.

Eğer gencin ceza alması bekleniyorsa, kamu savcısı veya gençlik mahkemesi hakiminin hakkındaki suçlamalar yapılmadan önce genci sorgulama yetkisi bulunmaktadır (JGG §44). Bunun dışında (JGG §45 kapsamında), hakimin rızasını aramadan savcının Ceza Usul Yasası §153’teki şartların oluşması halinde soruşturmadan vazgeçme yetkisi bulunmaktadır. Yine savcının gerek görmesi halinde, eğer bir güvenlik tedbiri alınmış veya başlatılmışsa, davayı hakimin önüne götürmek yerine soruşturmayı sonlandırma yetkisi bulunmaktadır. Bu kapsamda savcının takdir yetkisi arttırılmıştır.

4. Müdafî

Federal Almanya’da da Türk Hukukunda olduğu gibi gençlerin muhakemesinde şüpheli veya sanığın her zaman bir müdafîin yardımından faydalanması mümkündür. Müdafî ihtiyari olarak genç tarafından, kanuni temsilci tarafından veya eğitim hakkı sahibi tarafından seçilebileceği gibi StPO §140’a ek olarak bazı hallerde mahkeme başkanı tarafından da şüpheli veya sanığa tayin edilebilir (JGG §68). Bu koşullar şunlardır:

- Müdafî bir yetişkin için atanmışsa
- Aile veya velayet sahibi veya kanuni temsilcinin haklarının JGG gereğince geri alınmış olması,
- JGG §51/2 gereğince ailenin veya velayet hakkı sahibinin veya kanuni temsilcinin duruşmadan çıkarılmış olması ve bu nedenle savunma hakkının zarar görme ihtimalinin bulunması,
- Sanığın kişisel gelişim durumunun incelenmek ve bu konuda bir bilirkişi raporu hazırlamak için resmi bir sağlık kurumuna yerleştirilmesi (JGG §73) gerekiyorsa,
- Tutukluluğun kaldırılması veya geçici tutulma (gözlem altına alınma) gibi durumların Ceza Muhakemesi Kanunu §126 a kapsamında genç hakkında işletilmesi, eğer genç on sekiz yaşının altında ise gecikmeksizin kendisine bir müdafî atanır.

JGG’de ilginç olan Genç muhakemesinde görev yapacak müdafiler bakımından özel bir eğitim ve tecrübe koşuluna yer verilmemiş olmasıdır. Zira yukarıda da

anlattığımız üzere meslekten olan olmayan tüm hakimler ve savcılar bakımından bu şart aranmıştır. Benzer düzenleme Türk Hukukunda da yapılmamıştır. Müdafiler bakımından özel bir eğitim zorunluluğu aranmamıştır.

5. Danışman

JGG §69'da, Mahkeme başkanının gence danışman atayabileceği düzenlenmiştir. Buna göre koşullar zorunlu bir müdafinin atanmasını gerekli kılmıyorsa, mahkeme başkanı sürecin her aşamasında gence bir danışman atayabilir. Eğer ebeveynlerin veya velayet hakkı sahibinin veya kanuni temsilcinin danışman olarak atanması, gencin eğitimi ve gelişimi bakımından faydalı olmayacaksa, bu kişiler danışman olarak atanamazlar. Danışmanın dosyada araştırma yapmasına izin verilebilir. Müdafî ile benzer yetkilere sahip olmakla birlikte, bunların genci savunma yetkisi bulunmamaktadır.

6. Gençlik Mahkemeleri Destek Hizmetleri

Gençlik Mahkemeleri Destek Hizmetleri, gençlik iyileştirme (geliştirme) bürolarının gençlik destek birimleri ile birlikte çalışması suretiyle yerine getirilir (JGG §38/1). Gençlik Mahkemesi Destek Hizmetleri temsilcileri, dosya henüz Gençlik mahkemeleri önüne gelmeden işlemler sırasında sosyal, koruyucu ve bakım hizmetleri konularına dikkat çeker. Bu amaçla, failin kişiliği, gelişimi, yaşadığı çevresel koşullar konusunda araştırma yapan kurumlarla işbirliği yaparak alınacak tedbirler bakımından bir vizyon oluştururlar. Gencin tutukluluğu halinde, bu tür tespit ve önerilerin gecikmeksizin bildirilmesi gerekir. Bu tespitler esas yargılaması yapacak mahkemeye de gönderilir. Eğer ilgili işleri yapmak için bir denetimli serbestlik memuru atanmamışsa, bu servis gencin gerekli talimatları ve şartları yerine getirmesini sağlar. Eğer genç şartlara uygun davranmaz veya yükümlülüklerini yerine getirmezse, bu durumu derhal hakime bildirmekle görevli tutulmuşlardır. Gerekli memurlar atanana kadar gençlere uygulanacak tedbir ve koruma, bu kurum görevlilerince takip edilir. Denetimli serbestlik döneminde bu kurum, denetimli serbestlik memuru ile birlikte çalışır. Ceza yaptırımının uygulanması sırasında genç ile temas içinde kalırlar ve gencin topluma uyumunu takip ederler (JGG §38/2).

Bu kurum genç hakkında yürütülen kovuşturmanın her aşamasına katılır. Bu katılımın mümkün olduğunca erken süreçte başlatılması önemlidir. Temsilcileri, genç hakkında tedbir uygulanmadan evvel konuya iştirak eder ve atanacak destek memuruna kadar görüşlerini bildirir (JGG §38/3).

KAYNAKÇA

Artuk, Emin “Küçüklerin İşledikleri Suçlar ve Ceza Sorumluluğu ve Suçlu Çocukların Yargılanmasında Hakim Olan İlkeler”, Hukuk Kurultayı 2000, Ankara 2000”, s.215-234.

Bateman, Tim, ‘Youth Crime and Justice: Statistical “Evidence”, Recent Trends and Responses’ in Goldson B. and Muncie J. (eds.) Youth Crime and Justice: Critical Issues. London 2006, Sage, s.75; (<https://pdfs.semanticscholar.org/0856/2c17d78479c8a81cac1a58108875a1828c53.pdf>, Erişim Tarihi: 18.06.2020).

Centel, Nur/ Zafer, Hamide/ Çakmut, Özlem, Türk Ceza Hukukuna Giriş, 12.bası, Beta 2023.

Centel, Nur/ Zafer, Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 21. bası, Beta 2022.

Çınar, Ali Rıza, Çocuk Ceza Hukuku, Yetkin, Ankara 2020.

Dönmez, Burcu Demren, Ceza Hukukunda Alternatif Kusur Şekilleri, İleri Kitabevi, İzmir 2012.

Goldson B. and Muncie J., “Critical Anatomy: Towards a Principled Youth Justice” in Goldson.

Heaton, R., Criminal Law, 2nd edition, Oxford- NewYork 2006.

Hucklesby, Anthea/Wahidin, Azrini (Editors), Criminal Justice, New York 2009, Oxford University Press.

Hungerford /Welch, Peter, Criminal Procedure and Sentencing, 7th ed. London and New York, 2009, Routledge Cavendish.

Loveless, Janet, Complete Criminal Law, 2nd. Edition, Oxford 2010.

Lyton, Eddie, “Muncie, M., &Goldson, B. (Eds) (2006) . Comparative Youth Justice. Thousand Oaks, CA:Sage; Youth Violence and Juvenile Justice, volume 7, Number 2, April 2009, p:158-162; s.158.

https://heinonline.org/HOL/Page?public=true&handle=hein.journals/yvja7&div=15&start_page=158&collection=journals&set_as_cursor=3&men_tab=srchresults Erişim Tarihi: 29.04.2024.

Ozansoy, Cüneyt, “Öznesini Arayan Nesnelere: Çocuk ve Çocuk Hakları”, TBBD, 1991/1, s.39-62.

Öztürk, Bahri ve diğerleri, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2018.

Tüysüz, Ahmet, Yenisey, Feridun, Koçyıldırım, Gökten, Güven, İrfan, Fırat, Melek Salih, Karakaya, Naim, Acar, Necla, Ziyalar, Neylan, Ejderoğlu, Özlem, Bilen, Seda Akço, Suça Sürüklenen Çocuklara Hukuki Yardım Eğitimci El Kitabı, Ankara 2010.

Uluğtekin, S. Sevda/ Acar, Y. Baykara/ Öntaş, Özlem Cankurtaran, “Çocuk Adalet Sisteminde Sosyal İnceleme Raporları (SİR) ve Gözetim Raporlarının Yeri”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, sayı 53, 2004.

Ünver, Yener/ Hakeri, Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2019.

Yenisey, Feridun, Mukayeseli Hukuk Açısından Ceza Sorumluluğu Yaşı ve Ceza Sorumluluğu Olmayan Çocuklar ve Gençler için Ceza Hukukunda Uygulanan Alternatif Yaptırımlar, 2007, (http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/egitimbasvuru_basvuru/mukayeseli-hukukta.pdf, Erişim Tarihi: 19.11.2019).

Yenisey, Feridun, “Almanya’da Gençlerin Muhakemesi”, s.93-94 <https://cdn.istanbul.edu.tr/file/D58DF90A/76E5580409534074BD8515EA1F2684DC?doi=>; Erişim Tarihi: 25.06.2020.

Yenisey, Feridun/ Nuhoglu, Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, 7.bası Ankara 2019.

Yurtcan, Erdener, Ceza Yargılaması Hukuku, 16.bası, Ankara 2019.

